

Лісівник
Юрій ЮРКЕВИЧ:

ЖИТТЯ, ВІДДАНЕ КАРПАТАМ

WWF Дунайсько-Карпатська програма
Державне підприємство «Надвірнянське лісове господарство»
Природний заповідник «Горгани»

Лісівник Юрій ЮРКЕВИЧ: життя, віддане КАРПАТАМ

Forester Yuri Yurkevych:
a Life Donated to the Carpathians

*До 100-річчя з дня народження
заного лісівника, науковця, природоохоронця,
краєзнавця і патріота Карпатського краю*

Львів - 2011

УДК 91 (477.5)

Лісівник Юрій Юркевич: життя, віддане Карпатам / Під редакцією Б.Г. Проць, Т. М. Олексів, У.Д. Міскевич – Львів: Гриф Фонд, 2011. — 64 с.

Книга присвячена 100-річчю від дня народження Юрія Володимировича Юркевича, знаного карпатського лісівника, науковця, природоохоронця, краєзнавця і патріота. Представлено біографічний нарис про життєвий шлях Ю.В. Юркевича та додано список його основних наукових й науково-популярних праць. Спогади близьких друзів та колег по роботі подані в оригінальному викладі.

Книга буде корисною для працівників лісового господарства, природоохоронних територій, наукових й навчальних закладів, неурядових організацій, істориків, краєзнавців та екологів.

Forester Yuri Yurkevych: a Life Donated to the Carpathians // Editors B.H. Prots, T.M.Oleksiv, U.D. Miskevych, – Lviv: Gryf Fond, 2011. – 64 p.

The book is devoted to 100th birth anniversary of Yuri Yurkevych, a famous forester, scientist, nature conservationist and patriot of the Carpathian land. The biographical essay on Y. Yurkevych's life is presented. The list of his main scientific and scientific-popular publications is attached. The remembrances of his friends and job colleagues are presented in original.

The book will be useful for foresters, nature conservationists, universities, research institutions, schools, non-government organizations, historians and ecologists.

Під редакцією:

Б.Г. Проць, к.б.н., WWF Дунайсько-Карпатська програма, м. Львів та Державний природознавчий музей, НАН України, м. Львів

Т. М. Олексів, к. с.-г наук, природний заповідник «Горгани», м. Надвірна

У. Д. Міскевич, Надвірнянський коледж Національного транспортного університету

Рецензенти:

М.В. Чернявський, канд. с.-г. наук, доцент, член-кореспондент Лісівничої Академії Наук України, доцент кафедри екології Національного лісотехнічного університету, м. Львів;

О.І. Станкевич-Волосянчук, президент РМEO (регіонального молодіжного екологічного об'єднання) «ЕКОСФЕРА», м. Ужгород

Світлини: з архіву родини Ю.В. Юркевича, Т.М. Олексіва, У.Д. Міскевича, В.М.Кисляка, І.П. Сіренка, Ю.С. Глистока.

Вишивка: Марти Юркевич.

Друк підтримано Урядом Норвегії та Всесвітнім фондом природи WWF в рамках міжнародного проекту «Збереження та сталє використання природних ресурсів в Українських Карпатах»

Printing is supported by the Norway Government and WWF (Project UA0004.4 "Protection and Sustainable Use of Natural Resources in the Ukraine Carpathians")

ISBN 978-966-8485-19-0

© ГО «Дунайсько-Карпатська Програма», Львів, 2011

© Б.Г. Проць, Т. М. Олексів, У.Д. Міскевич, 2011

Юрій Володимирович ЮРКЕВИЧ
04.03.1911 – 23.04.2003 рр.

A handwritten signature in black ink, appearing to be the name 'Юрій Юркевич' in a stylized, cursive script.

ПЕРЕДМОВА

Коли у колах карпатських лісівників заходить мова про Юрія Володимировича Юркевича, щось змінюється у буденно-робочому плінні часу - теплі спомини, захоплення, повага, вдячність за науку та приклад життя, сповна відданого лісовому господарству.

Вчитель... Так з доречним в цьому випадку пафосом говорять зараз про нього ті, яким пощастило слухати лекції Юрія Юркевича.

Наставник... З гордістю вимовляє покоління лісівників Івано-Франківщини.

Природоохоронець... Бо без тіні сумніву й страху намагався зберегти природні цінності Карпатського краю.

Краєзнавець... Стверджують люди, які спілкувалися з ним за життя і які читали його працю «Бистриця – чарівна закутина гуцульського краю».

Патріот... любов до гір, лісів, полонин та річок була дієвою частиною життя Ю.Юркевича.

Бог дав п. Юрію довгих 92 років життя, які стали як випробуванням, так й ласкою долі. Він зумів пройти їх із честю та залишити вагомий спадок.

Завдання нашого видання - представити знану людину, розповісти про її життя, досягнення, поступ, а також дати слово тим, хто знав його, любив або поважав, хто провів не один день поряд – діти, родина, друзі, колеги по роботі й знайомі.

Нами представлено біографічний нарис про життєвий шлях Ю.В. Юркевича, згадано найбільш вагомий й цікавий його фрагменти. Додано список його основних наукових й науково-популярних праць. Згадано найважливіші результати досліджень Ю.В. Юркевича. Зокрема, його новаторські методи нарізання лісосік, створення лісових культур посівом насіння сконструйованою ним сіялкою та посадкою сіянців восени без підготовки ґрунту переробленим ним мечем Колесова, очистки зрубів складанням порубкових решток в горизонтальні вали, інвентаризації фауни тощо потребують ще сучасного аналізу й узагальнення за результатами впровадження. Це було б надзвичайно корисно як для науковців, так і для практиків лісового господарства. Загалом, спадок Юркевича по-

требує більш детальнішого професійного вивчення із глибоким аналізом його результатів.

Спогади близьких друзів та колег по роботі подані в оригінальному викладі, у повному обсязі, але відредаговані. Деякі думки окремих авторів спогадів не поділяються редакторами цього видання, проте представлені із повагою до права автора на власну думку.

Постать Ю.В. Юркевича є цікавою та цінною у сучасних умовах ще тим, що він поєднав у собі філософії лісівника та природоохоронця в одній особі, особливо у час тоталітарних режимів. Він був представником старшої генерації лісівників, які розглядали ліс, у першу чергу, як екосистему із усіма її природними цінностями, а вторинно вже, як угіддя, що дає кубічні метри деревини. Він був людиною, яка бачила у старовірокових деревостанах джерело натхнення й інформації, а не хвилювалась, що вони перестиглі, деревина розкладається й псується. Образ Ю.В. Юркевича вказує, також, на можливість та критичну потребу формування типової (а не як виняток) постаті лісівника як справжнього господаря лісу із батьківськими рисами, який розглядатиме рубку лісу як крайній захід і спроможний отримати реальну користь від великої кількості природних функцій та цінностей лісової екосистеми.

На нашу думку, книга буде корисною не тільки для працівників лісового господарства, а також працівників природоохоронних територій, наукових й навчальних закладів, учнів, студентів, істориків, краєзнавців та екологів.

Редактори видання щиро вдячні великій кількості людей та організацій, без участі яких це видання не було б представлено до Вашої уваги, зокрема

- родині *Юрія Володимировича Юркевича*, особливо *Марті Юркевич* та *Ярославі Юркевич*,
- членам Івано-Франківській обласній організації Товариства лісівників України (*голова І. Калуцький*),
- працівникам Комітету лісового господарства Івано-Франківської області (*начальник О. Голубчак, перший заступник Р. Олійник*),
- працівникам Науково-дослідного інституту гірського лісівництва ім. П.С. Пастернака (*директор В. Парпан*),
- працівникам Державного підприємства «Надвірнянське лісове господарство» (*директор К. Турчак, заступник В. Ковалюк*),
- працівникам природного заповідника «Горгани» (*директор В. Кисляк*),
- педагогічному колективу Надвірнянського коледжу Національного транспортного університету (*директор Р. Нагорний*),
- працівникам лісівничо-екологічного просвітницького центру (*провідний спеціаліст Н. Черниш*),
- дизайнеру книги *І. Дикому* (м. Львів), мовному редакторові *Н. Михалків* (м. Надвірна), за збір матеріалів *Л. Осташук* (м. Надвірна),
- рецензентам *М. Чернявському* (м. Львів) та *О. Станкевич-Волосянчук* (м. Ужгород),
- уряду Норвегії та Всесвітньому фонду природи WWF (м. Відень/ м. Львів), зокрема членам карпатської групи Фонду *Т. Ямелинцю* (м. Львів) та *В. Губко* (м. Рахів).

ГІРСЬКА СТЕЖКА ЖИТТЯ ЮРІЯ ЮРКЕВИЧА (біографічний нарис)

Юрій Володимирович Юркевич був сином славного роду Юркевичів, у якому цінувались національні та духовні традиції, професійність, працьовитість.

Зі спогадів доньки Марти: «У мальовничому селі Сухоровичі на Львівщині проживав і був священиком прадід мого батька Юрія Юркевича. Серед його дітей був син Афанасій (дід Юрія). Одружившись, він переїхав жити до м. Новий Розділ Львівської області. Виховував п'ятеро дітей. Коли діти подорослішали, то залишили рідну домівку. Син Іван став суддею і проживав у м. Львові, де виховував дві дочки – Марію та Ярославу. Син Мар'ян – священиком на Калущині і виховував четверо дітей. Роман вивчився на лісника і працював у с. Бистриця (колишне с. Рафайлова). Дочка Ганна стала домогосподаркою. Син Володимир сподобав собі роботу службовця, одружився з Софією Косевич та оселився у м. Жидачів Львівської області. Тут у них народилося троє дітей: Іван, Юрій та Софія. Батько був середущий у сім'ї, народився 4 березня 1911 р. На жаль, вони

*Іван, Софія та Юрій Юркевичі
(зліва направо)*

Зі стрієм Романом (фото Ю. Юркевича)

швидко осиротіли і виховувалися в діда Афанасія Юркевича у Новому Роздолі. Коли діда не стало, найстарший Іван із сестрою Софією переїхали до Ворохти, де створили свої сім'ї. У Івана народилося двоє синів. Пізніше всією сім'єю виїхали до Польщі. Софія з дочкою Романою переїхали до Надвірної, де прожила своє життя разом з тіткою Ганною. Романа зараз проживає в місті Косові, разом з чоловіком Михайлом створили приватний музей мистецтва».

Після закінчення чотирьох класів Роздільської початкової школи, Юрій проживав у м. Львові, в інтернаті для сиріт, де закінчив у 1930 році філію Української академічної гімназії у Львові. З цього часу прийняв його під свою опіку стрий (брат батька) Роман, який працював надлісничим у с. Бистриця з 1920 року по 1939. Від нього батько перебрав любов до карпатського краю і вступив у 1930 році на навчання на лісівничий відділ Львівської політехніки. Вчитися було важко, треба було самостійно заробляти на навчання і проживання у м. Львові. В літній час підробляв на лісовпорядних роботах в експедиціях у гірських лісах басейну ріки Бистриці Надвірнянської. Ця робота була одночасно і практикою для майбутньої лісівничої діяльності. У всьому допомагав стрий Роман. Юрій Юркевич дуже часто згадував про час проживання у стрія, де до нього ставилися дуже добре.

Світлина із села Бистриці (с. Рафайлова) (30-і роки XX ст.; надана Ю. С. Глистюком).

У книзі «Бистриця – чарівна закутина гуцульського краю» з повагою і гордістю пише про стрія Романа: «Стрий мій був мужчина кремезний; одного разу церковна старійшина села попросили стрія винести хрест на церкву і закріпити на бані. Стрий виконав прохання, подякував за довір'я і в той же час подарував церкві ікони роботи Львівської мисткині (художниці) - Ярослави Музики. Це були великі гроші, але мова йшла про розбудову храму Господнього. Поважний мій стрій надлісничий не посоромився виконати просту фізичну роботу та пожертвувати добрі гроші на святу справу».

Світлина із села Бистриці (с. Рафайлова) (30-і роки XX ст.; надана Ю. С. Глистоюком).

Світлини церкви с. Бистриця (с. Рафайлова) у 30-і роки XX ст. та у 2011 році.

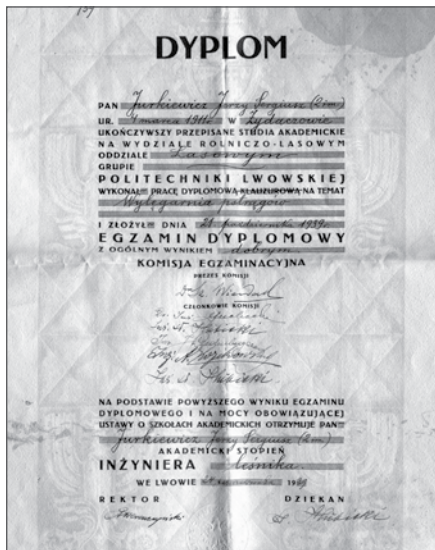
Центром духовного життя тоді служила греко-католицька церква. Стоїть вона й зараз, на видному місці у центрі села, під горою, побудована в 1924 році у гуцульському стилі. Дорогу від воріт до церкви прикрашають кедри.

Юрій Юркевич закінчив інститут 21 жовтня 1939 року. Отримав спеціальність інженера-лісівника. Темою виконаної ним дипломної роботи було «Господарське розведення пструга» (форелі).

Важкі часи принесла осінь 1939 року для населення Західної України.

Студент Юрій Юркевич

Диплом інженера-лісівника
Юрія Юркевича

Визволення від польської окупації змінилося радянським колоніалізмом. Незважаючи на складні часи, п. Юрій знайшов роботу за спеціальністю на Солотвинщині. Тут він одружився з Марією, учителькою початкових класів.

Світлини дружини Марії та Юрія Юркевича з дружиною

Виробнича діяльність Юркевича розпочалася з організації Солотвин-

ського лісгоспу. Коли організаційні роботи були закінчені, він працював на посаді лісничого Гутянського лісництва. З початком війни 1941 року п. Юрій переїхав з Гути в Солотвино і був призначений надлісничим новосформованого Солотвинського надлісництва. При евакуації Станіславської інспекції, якій підпорядковувались всі надлісництва, що були розташовані в басейнах річок Бистриць Солотвинської, Надвірнянської і Пруту, переїхав у м. Ясло (Польща), а згодом в Австрію, де продовжував працювати як спеціаліст лісового господарства.

У 1946 році Юркевич повернувся додому, згодом був призначений інженером лісового господарства Надвірнянського лісгоспу, створеного на базі довоєнного Солотвинського.

Переїхав з родиною у м. Надвірну. Оселились спочатку в будинку по вулиці Жовтневій (тепер Княгині Ольги), а згодом родина переїхала у будинок по вулиці Ринковій, в якому проживали усі наступні роки. У сім'ї Юркевича росли дві доньки – Ярослава та Марта.

Юрій Юркевич з доньками Ярославою та Мартою

Ярослава вийшла заміж і згодом переїхала в Івано-Франківськ. Юрій Володимирович жив із дружиною, донькою Мартою й зятем Михайлом, а після смерті дружини – з дітьми.

З 1946 року аж до виходу на пенсію у 1971 році Юрій Юркевич працював на одному підприємстві – у Надвірнянському лісгоспі (після реорганізації лісового господарства, лісової і деревообробної промис-

ловості в кінці 1959 року – Надвірнянському лісокомбінаті). На початку 1950-х років був призначений старшим лісничим, а при утворенні лісокомбінатів – заступником директора з лісового господарства.

Завдяки його кропіткій праці, настирливості, частим клопотанням, виступам у пресі, майже половину лісів Надвірнянського лісгоспу було переведено у категорію лісів першої групи. Під керівництвом Юрія Володимировича протягом 1946-1950 років було створено лісові культури на 23 тисячах гектарів воєнних і повоєнних зрубів. Він уперше опрацював способи нарізки лісосік з врахуванням домінуючих вітрів, що певною мірою запобігло утворенню вітровалів. п. Юрій разом із тодішнім лісничим Річанського лісництва В.В. Василівим уперше у вітчизняній практиці застосував метод очищення лісосік шляхом складання лісорубних решток у горизонтальні вали. У післявоєнний період масового вирубування це сприяло зменшенню ерозії ґрунту і поліпшенню лісовідновлення на зрубках.

З ініціативи Юркевича в Надвірнянському лісгоспі вперше в області почалось заліснення кам'яних розсіпів. У період 1955-1971 років були заліснені 548 гектарів розсіпів. Досвід надвірнянців широко використовували господарства не тільки Івано-Франківської області.

Світлини заказника загальнодержавного значення «Бредулецький» (116 га), збереженого зусиллями Ю. Юркевича

Юрій Юркевич доклав багато зусиль для збереження унікальних природних лісостанів у різних висотно-екологічних поясах Українських Карпат. Уже в 1961 році Станіславський облвиконком затвердив вісім пам'яток природи площею 2 300 га.

Сюди ще треба додати створений з ініціативи Ю. Юркевича, а також ряду інших колег, у 1996 році природний заповідник «Горгани», площею 5 344, 2 га.

Мальовничі куточки природного заповідника «Горгани»

Юрій Юркевич проводив активно роботи з інтродукції. У 1967 році на території Бистрицького лісництва був закладений дендропарк загальнодержавного значення «Високогірний», площею 100 га.

Аншлаг та фрагмент території дендрологічного парку «Високогірний».

Упродовж своєї діяльності Ю. Юркевич співпрацював з різними науковими установами, де до його голосу прислухались відомі вчені. Старанність та висока працездатність Ю.Юркевича відзначені багатьма медалями ВДНГ та іншими нагородами.

Після виходу на пенсію п. Юрій продовжував працювати інженером з озеленення. Території лісокомбінату, державного підприємства «Надвірнянське лісове господарство», палацу культури Надвірнянського коледжу Національного транспортного університету, дитячого садочка «Квітка Карпат», Надвірнянського лісництва і зараз вдягнені в зелені шати, дбайливо посаджені ним, а також під його керівництвом.

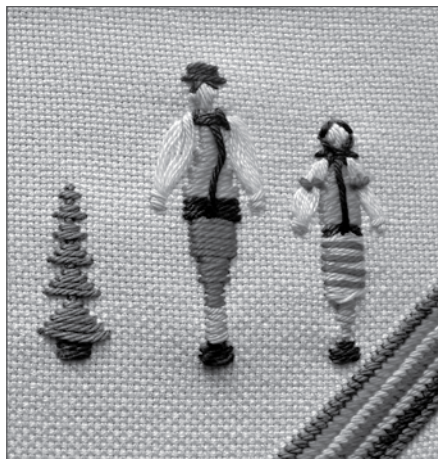
Коло інтересів Юрія Володимировича було досить широке. Він намагався відновити в Карпатах зубра і гуцульського коня, примножити цінну фауну, а також усім серцем уболював за збереження звичаїв й традицій Гуцульщини.

Захоплення національними традиціями, історією, самобутністю Карпат панувало у всій родині Юркевичів. Свій внесок зробили й жінки. Сестра Юрія Юркевича, Марія, яка проживала у Львові, збирала унікальну колекцію зразків старовинних вишивок з району Горган, сама вишивала, навчала всіх, чиє серце і руки хотіли зберегти і творити красу.

Три покоління родини Юркевичів: Ганна, Софія та Романа

Донька, Марта Юркевич, створила прекрасні вишиті роботи у старовинній гуцульській техніці низини, зберігаючи оригінальні орнаменти та докладаючи свій талант майстрині до створення нових візерунків.

Вишиті роботи Марти Юркевич

Про атмосферу в сім'ї Юркевичів згадує донька Марта:

“Батько змалку прищеплював дітям любов до природи. Часто всією сім'єю влаштовували прогулянки. Взимку - на лижах та санчатах, влітку - до лісу й на річку. Сам батько добре катався на лижах та гарно плавав.

Був природженим фотографом. Не раз просиджував цілу ніч над друкуванням світлин, які були переважно на природничу тему. Сам фотографуватися не любив. Колекціонував поштові марки та листівки на тему: «Флора та фауна». Потім комусь їх подарував.

Багато читав природничої та історичної літератури. Мав багато власноруч зібраних книжок на лісогосподарську і природничу тематику.

У нашій сім'ї завжди панували лад й спокій. Не пам'ятаю, щоб батько підвищував на когось голос. Якщо треба було вирішити якесь сімейне питання, то це проходило тихо і мирно. Любив життя усім серцем. Любив пожартувати, повеселити, дати пораду. Таку рису характеру, як акуратність, зберіг до зрілих років. Завжди знав, де що в нього знаходиться.

Вдома ніколи не було розмов про батькову роботу. Це питання в сім'ї не обговорювалося. Знаю лише, що був вимогливий у роботі. Життя виплекало в ньому завзяту людину, яка завжди доводила до кінця задумане.

Слухав багато радіопередач. Телебаченням особливо не захоплювався. Переглядав переважно передачі про тваринний та рослинний світ, новини та спорт. Після виходу на пенсію взявся «за перо». Згадав про події, пов'язані із проживанням у стрія у Бистриці, написавши книжечку «Бистриця - чарівна закутина гуцульського краю». Про лісове господарство та зустрічі з тваринним й рослинним світом розповів у книжках «Записки лісівника» та «Дикі звірі і птахи Карпат».

Віддав багато сил і енергії створенню музею природи. Їздив по селах, збирав експонати, але, на жаль, цю ідею з багатьох причин не вдалося зреалізувати.

У батька було багато знайомих та друзів. Для кожного знаходив час поговорити, вислухати, стати порадником, а часом і вчителем. У розмові був відвертим й природнім. На святкуванні 90-річного ювілею був оточений любов'ю, шанобою, опікою й визнанням.

Хоч доля й обдарувала батька щедро талантом, проте він завжди казав, що ще не встиг зробити багато задуманого. Був глибоко переконаний, що наступні покоління лісівників гідно продовжать розпочату ним справу.

Світ для нього погас 23 квітня 2003 року, але спогади живуть, нагадують про ті світлі дні й щасливі хвилини, коли він був поряд із нами».

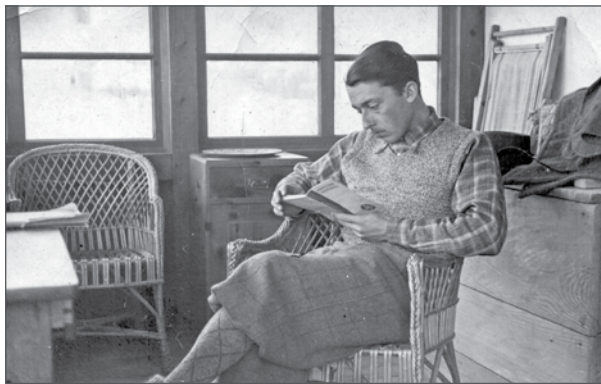
У родині лісівників: працівники Надвірнянського лісгоспу. Фото Юрія Юркевича

Юрій Юркевич у створених ним лісових культурах.

Юрій Юркевич – студент

У стрія Романа у Бистриці (с. Рафайлова)

Наукові експедиції, робочі зустрічі

Основні віхи життя

- 4 березня 1911 р.** Народився у м. Жидачеві Львівської області в сім'ї службовця
- 1930 р.** Вступив до Львівського політехнічного інституту на відділ лісового господарства
- 21 жовтня 1939 р.** Закінчив лісове відділення Львівського політехнічного інституту, отримавши спеціальність інженера лісового господарства
- 1940 рік** Призначений на роботу в Солотвинський лісгосп Івано-Франківської області.
- 1941-1946 рр.** Працював надлісничим Солотвинського лісництва, пізніше у Польщі, потім у Австрії
- 1946 р.** Повернувся в Україну, працював у Надвірнянському лісгоспі
- 1959 р.** Призначений на посаду заступника директора з лісового господарства Надвірнянського лісокомбінату
- 1971 р.** У віці 60 років вийшов на пенсію
- З 1971р.** Займався озелененням території у Надвірнянському лісокомбінаті.
- 23 квітня 2003 року** Помер у віці 92 роки, похований на кладовищі у місті Надвірній Івано-Франківської області

ОСНОВНІ НАУКОВІ ТА НАУКОВО-ПОПУЛЯРНІ ПРАЦІ Ю.В. ЮРКЕВИЧА

- *Ю. В. Юркевич.* Що показує досвід роботи Надвірнянського лісгоспу. – Станіславське обласне видавництво, 1955. – 20 с.
- *Юркевич Ю.В.* О способах создания еловых культур в горных условиях Карпат. Лесн. хоз-во, 1956, № 5. – С. 42-45.
- *Пастернак Ю.С., Юркевич Ю.В.* Створення культур ялини сібною в Карпатах. – В кн.: Питання екології гірських лісів Карпат. Т. 3. К., 1963. – С. 69-78.
- *Ю.В. Юркевич.* Методичні вказівки щодо обліку і таксації диких звірів і птахів в лісах Прикарпаття. – Івано-Франківськ, 1977. – 82 с.
- *П.С. Пастернак, Е.М. Бакаленко, Ю.В. Юркевич, В.И. Юрченко.* Лесовосстановление на эродированных склонах Карпат. – Москва, 1984, 8с..
- *Юрій Юркевич.* Дикі звірі і птахи Карпат. – Надвірна, 1996. – 96 с.
- *Юрій Юркевич.* Записки лісівника. – Надвірна, 1998. – 50 с.
- *Юрій Юркевич.* Бистриця – чарівна закутина Гуцульського краю. – Надвірна, 1999. – 50с.

Газетні статті*:

А. Путикин, Ю. Юркевич. Еловые насаждения в Карпатах. – Газета „Лесная промышленность“. – Москва. – 14. 04. 1970.

Ю. Юркевич, О. Пітікін. Біля Довбушанки. – Газета „Прикарпатська правда“. – Івано-Франківськ. – 12. 09. 1970.

Ю. Юркевич. „Садки“ – ландшафтний заказник. – Газета „Прикарпатська правда“. – Івано-Франківськ. – 16. 05. 1975.

Ю. Юркевич. Горобині китиці. – Газета „Радянська Верховина“ – Надвірна. – 29. 03. 1979.

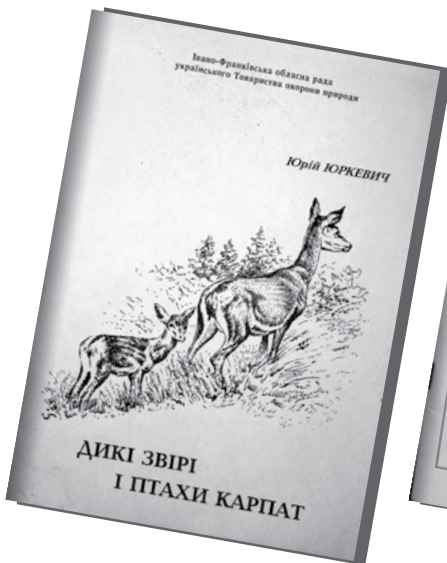
Ю. Юркевич. Завод-сад. – Газета „Прикарпатська правда“. – Івано-Франківськ. – 26. 01. 1980.

Ю. Юркевич. Карпатські „Садки“. – Газета „Лісовий комплекс“. – Івано-Франківськ. – 3. 02. 1989.

Юркевич Ю. В. Чергова реорганізація в лісовому господарстві? – Газета „Лісовий край“ – Івано-Франківськ. – 20. 06. 1991.

Юрій Юркевич. Життя присвятив захисту Карпат. – Газета „Народна воля“ – Надвірна. – 2. 03. 2001.

**Публікацій Ю. В. Юркевича у газетах є набагато більше, але у його архіві вони є відсутніми.*

ЮРІЙ ЮРКЕВИЧ У СЕРЦЯХ ДРУЗІВ ТА КОЛЕГ

*Нехай ніколи не згасне вогонь пам'яті й шани видатним
Нашим країнам в серцях і думках поколінь...*

Спогади Івана Федоровича КАЛУЦЬКОГО,
*голови Івано-Франківської обласної організації Товариства лісівників
України, доктора с.-г. наук, професора, Заслуженого лісівника України*

*«Не майно, ані ім'я знаменитих предків,
а чесність і талант робить людей великими»
(Овідій, Послання з Понта, 1 Елегія, 9 [11])*

У листопаді 1963 року ми, група студентів Львівського лісотехнічного інституту, автобусом приїхали у м. Надвірну, на місцевий лісокомбінат, для проходження виробничої практики. Відповідно до чинного, на той час, положення, затвердженого Міністерством вищої освіти, ми мали працювати і вчитися одночасно: працювати вдень на робочих місцях, а ввечері слухати лекції викладачів інституту та досвідчених висококваліфікованих практиків лісокомбінату.

Більшість із нас до цього про Карпати знали лише з літератури та пісень, оскільки перед вступом до інституту проживали в рівнинних областях. Поїздка виглядала романтичною і навіть привабливою. Ті, що вже були в цих краях раніше, по дорозі розказували, ділилися своїми враженнями про казковий край, у якому ми мали працювати і вчитися.

По приїзді в Надвірну (а це було вже під вечір) викладач інституту, який супроводжував нас на практику, розпорядився виходити з автобусів, а сам пішов у контору лісокомбінату для вирішення організаційних питань. Через невеликий проміжок часу він повернувся з представником лісокомбінату, який, як ми зрозуміли, мав вирішувати нашу долю під час роботи в лісокомбінаті.

Представник, чоловік середніх років, виявився дуже приємною людиною. Він був веселим і балакучим. Розпитував нас, як справи в інституті і звідкіля ми родом. З усього було видно, що з інститутськими справами він добре обізнаний, знає багатьох наших викладачів. Він цікавився, чи є в нас бажання працювати в лісі, при цьому обмовився про певні труднощі, але підкреслив, що робота цікава.

Хтось із присутніх місцевих робітників сказав, що цей чоловік працює заступником директора лісокомбінату і звати його Юркевич Юрій Володимирович. Про нього, як ми пізніше з'ясували, всі говорили з повагою. Всі виконували його розпорядження. Він розпорядився, щоб ми пішли на станцію вузькоколійки. Працівник лісокомбінату, з яким дуже

жваво розмовляв перед цим заступник директора, сказав, що далі ми поїдемо вузькоколійкою в пасажирських вагонах до села Бистриця, де є три лісництва і лісопункт лісокомбінату. Ю.В. Юркевич доручив цьому працівникові (як пізніше ми дізналися, це був лісничий одного з тамтешніх лісництв) зайнятися поселенням нас у робітничі гуртожитки.

Ми вперше їхали по вузькій колії в пасажирському вагоні. Його не можна було порівняти з пасажирськими вагонами, якими ми часто їхали до Львова. Серед пасажирів вузькоколійки були робітники лісокомбінату, які в кінці робочого дня поверталися у найближчі села, місцеві жителі, які таким чином добиралися до сіл і присілків, через які пролягала вузькоколійка, діти, що поверталися зі школи, поруч - продавці, що везли продукти та товари першої необхідності на далекі лісові дільниці та лісництва. Цікаво, що всі ці пасажирів жваво спілкувалися між собою і з нами, студентами. Розказували по дорозі як нам буде тут жити і про особливості роботи в лісі. У вагоні стояв дим від пічки-, „буржуйки“, яка знаходилася у кутку з відчиненими дверцятами, адже багато пасажирів час від часу запалювали від вогню сигарети.

Нас здивувало, що коли ми від'їхали від станції десь кілометрів із п'ять, незважаючи на смеркання (захід сонця), по горах білів сніг, було світло, хоча поряд у Надвірній, снігу не було. Побачивши наше здивування, люди навперебій пояснювали, що в Бистриці нас чекає справжня зима. Ми переконалися в цьому самі через чотири години. Наш поїзд їхав помалу (повільно), в дорозі часто зупинявся на станціях, пропускаючи вантажні поїзди, що йшли, заповнені деревиною з верхніх складів. Деякі пасажирів під час зупинок поїзда виходили із вагонів, дуже голосно говорили, окремі були напідпитку.

Приїхали в Бистрицю вже вночі. Те, що ми побачили, вийшовши із вагонів, нас вразило. Снігу було багато. На вулиці був мороз, як нам здалося, десь градусів п'ятнадцять. Нас повели в гуртожиток лісорубів, де ми мали жити декілька місяців. В гуртожитку було прибрано. Чистими були постелі. Пічки в кімнатах були холодними, проте лісничий показав, де є дрова, і ми вночі взялися їх рубати, чим розбудили всіх собак у селі. Окремі студенти вклялися спати в холодних кімнатах, але, слава Богу, ніхто не застудився.

Уранці, коли ми вийшли з гуртожитку у пошуках їдальні, в центрі села, (а якраз тут неподалік розташовувалася станція вузькоколійки) була сила силенна людей, машин та інших механізмів. Тут знаходився так зва-

ний вузькоколіїний трикутник. Від трикутника шлях вузької колії розходився у три різні напрямки: Салатрук, Довжинець і Річку. Це, як ми пізніше довідалися, були великі лісові урочища. У цих урочищах знаходилося багато лісових діляниць із заготовлі лісу, лісництва і лісові кордони.

Зранку цей великий гармидер видавався некерованим дійством, яке створювало шум. Гудки паровозів, шум машин для перевезення робітників, автолісовозів, дрезин, тракторів, крики людей - все це впліталось у брунівський рух самих робітників. Частина робітників вантажили гусеничного трактора на залізничну платформу, інші вантажили хліб у малі вагончики, продукти для доставки до лісових котлопунктів. Деякі лісоруби везли із собою новий спецодяг, який щойно одержали зі складу. Більшість лісорубів із бензопилами й бачками для бензину розсідалися у пасажирські вагони й дрезини.

Десь через півгодини весь цей людський і машинний натовп став роз'їжджатися та розходитися у різні напрямки, і на цій великій площі залишилися тільки ми – студенти Львівського лісотехнічного інституту, які чекали розподілу на роботи.

Як виявилось, для роботи в лісі ми не мали відповідного одягу та взуття, оскільки приїхали в тому одязі, що носили у Львові. Ніхто не поспішав вирішувати наші проблеми. Тому першого дня на роботу пішли тільки ті, хто до вступу в інститут служив в армії і мав трохи тепліший одяг. Решта студентів повернулася в гуртожиток, оскільки температура надворі була нижчою за двадцять градусів. У гуртожитку чекали на вирішення проблеми із спецодягом. Викладач інституту чекав транспорту до Надвірної і обіцяв у конторі лісокомбінату поклопотатися про забезпечення нас спецодягом та взуттям. Як виявилось наступного дня, це була не єдина наша проблема на практиці. Стало відомо, що більшість студентів не мають грошей на харчування. Хоча працівники кухні нікого не залишали голодним, але так тривати довго не могло.

Коли різних проблем зібралось чимало і ніхто на місці їх не збирався розв'язувати, ми вирішили звернутися до заступника директора лісокомбінату, який першого дня по приїзді в Надвірну непогано нас прийняв. Проте наш староста по телефону не зміг з ним зв'язатися, тому ми через працівників лісництва попросили передати Юрію Володимировичу Юркевичу про наші проблеми. Наступного дня Юрій Володимирович приїхав, щоб із нами зустрітися. Але, як ми довідалися, він більшість наших проблем вирішив, щойно йому тільки про них повідомили. Нам видали

аванс під майбутню зарплату, видали спецодяг і тепле взуття. Вирішили з приміщенням для занять у вечірній час і, що головне, щоб під час занять не вимикали світло, оскільки його забезпечував двигок лісопункту, який часто вимикали.

Юрій Володимирович Юркевич, не дивлячись на те, що більшість проблем було вирішено, зустрівся з нами, щоб поговорити, як нам жити, працювати й вчитися. На зустріч він привів із собою лісничих лісництв, які були розташовані у Бистриці, а також начальника лісопункту. Ми були дуже задоволені цим, бо останній, часто, від наших проблем відхрещувався.

На цій зустрічі ми відчули простоту й одночасно велику людяність цього керівника. Він навіть проявив, я би сказав, батьківську турботу про нас. Юрій Володимирович сказав нам, що лісокомбінат не розраховує на те, що ми вплинемо на виконання якихось планів чи завдань. „Нам головне, - сказав Він, - щоб Ви вивчили всі робітничі професії, навчилися розуміти і відчувати проблеми робітника та лісу. Можливо, хтось із Вас, після закінчення інституту прийде працювати в наш лісокомбінат”. Він сказав, що в лісокомбінаті немає проблем із кадрами, у чому ми пізніше переконалися. На той час Юрій Володимирович вже зібрав біля себе одnodумців - лісівників, які заздалегідь вирішили цю проблему. А щодо того, що хтось із нас прийде працювати у Надвірнянський лісокомбінат, він не помилився.

Після закінчення інституту Іван Петрович Грицько, наш однокласник, повернувся працювати в лісокомбінат. Він працював на різних керівних посадах, довгий час був головним інженером Надвірнянського держлісгоспу. Я, також, після восьми років роботи у Делятинському лісокомбінаті з посади головного інженера цього лісгоспу був переведений на посаду головного інженера Надвірнянського лісокомбінату.

Юрій Володимирович тоді добре нас проінструктував, як поводитися у різних виробничих ситуаціях. Попросив, якщо будуть виникати проблеми, звертатися до керівників, які прийшли з ним. Між іншим повідомив, що також буде викладати окремі навчальні дисципліни.

Після зустрічі з заступником директора лісокомбінату ми довго в гуртожитку обговорювали її. Всі зійшлися на одному, що Юрій Володимирович – надзвичайно порядна, високоосвічена людина, висококласний фахівець, керівник високого рангу і разом з тим – доступна й проста людина. Особливо сподобався нам його стиль бесіди. Він умів серйозну

розмову пересипати дотепними жартами і завжди посилався на життєві ситуації, які з ним траплялися. Багато з нас мріяли навчитися цьому мистецтву, та, здається, це приходить до людини з молоком матері. Нас вразило те, що в розмові Юрій Володимирович не вживав грубих слів („матюків“), якими дуже часто користувалися керівники, і які були модними, особливо, серед неосвічених керівників-практиків (колишніх військових). Як пізніше ми переконалися, він був надзвичайно культурною людиною і таких гуртував біля себе. Інших, незалежно від посади, яку вони займали, він висміював дуже влучними жартами.

Не проминуло повз нашу увагу також ставлення до нього не тільки лісничих чи інших посадовців, а й робітників лісокомбінату і селян. Поважаючи Юрія Володимировича, вони сприймали його як свого, рівного. Таке ставлення ми спостерігали й пізніше, коли Юрій Володимирович неодноразово приїжджав у Бистрицю.

На початку лютого 1964 року у розкладі наших занять з'явилися нові предмети, а серед них – таксація. Навпроти цієї дисципліни стояло прізвище викладача – Юркевич Ю.В. Він, окрім посади заступника директора з лісового господарства лісокомбінату, обіймав за сумісництвом посаду в.о. доцента кафедри лісівництва в нашому інституті.

Ми вже дещо знали про нашого викладача таксації, крім цього, нам про нього розказували й штатні викладачі інституту, які з ним спілкувалися вже багато років, а тому ми з нетерпінням чекали перших занять. В той же день нас відпустили дещо раніше з роботи. Ми, як один, прийшли на заняття. Чому кажу “ як один ?” Бо, що гріха таїти, часто були випадки, коли дехто з нас, втомившись після денної важкої роботи, падав на ліжко і його не можна було підняти. Таким чином, мали місце пропуски занять.

Заняття проходили у класах місцевої школи. Як тільки ми зібралися в класі зразу увійшов Юрій Володимирович, привітався і, не сідаючи, почав знайомитися з нами. Розпитав про роботу, про те, які побутові проблеми у нас виникають. Особливих претензій ніхто не висловлював, але хтось із студентів поскаржився на те, що нам доводиться на роботу і з роботи йти по 8-10 кілометрів. Юрій Володимирович пообіцяв переговорити з начальником лісопункту, щоб нас надалі перевели на дільниці, де є вузькоколіяка. Так пізніше й сталося.

Ми уважно слухали нашого лектора, який дуже цікаво розповідав про ліс, про різні породи дерев, які ростуть у Карпатах. Він говорив про них,

наче про людей. Яюсь переключилися на проблеми, які стоять перед лісівниками на даному етапі.

Як виявилось, ця тема його дуже захопила: можливо, питання, які посипалися від нас, сприяли цьому. Він розказав нам, як багато роблять лісівники, щоб відновити на великих площах ліси, вирубані після війни. Вже пізніше ми дізналися, що під керівництвом Юрія Володимировича було проведено лісовідновлення на площі 23 тис. га, а ще посаджено 550 га на лісових розсипищах. Крім цього, він разом з науковцями розробив спеціальну технологію, яка згодом знайшла широке застосування у роботі лісівників більшості гірських лісокомбінатів Прикарпаття.

З тривогою він розповів про непомірне вирубування лісів, яке з великим зусиллям вдалося зменшити за останні роки, про значне пошкодження лісу в Карпатах вітровалами, починаючи із 1957 року і до цього часу. Ми бачили, працюючи в лісі, величезні площі повалених, поламаних дерев: смереки та ялиці, а в окремих урочищах – і бука. Ми цікавилися в Юрія Володимировича, чи є методи боротьби з вітровалами і як відновити ліс на цих площах. Він розповів про ініціативу (пізніше поширену на всі лісокомбінати) нарізати лісосіки головного користування з урахуванням домінуючих вітрів, про введений ним в лісокомбінаті порядок при очистці лісосік з метою зменшення ерозії ґрунтів і поліпшення лісовідновлення на зрубках складати лісосічні рештки у спеціальні горизонтальні вали. З особливою повагою й теплотою він розказував про робітників, які за мізерну плату в складних умовах гір доставляють родючий ґрунт на кам'яністі розсипища і садять там саджанці. Про тих робітників, які чистять лісосіки і садять ліс. Про тих, що заготовляють насіння дерев і вирощують посадковий матеріал, щоб засадити площі після розробки вітрової деревини. Ці прості люди з Бистриці та інших сіл області переймалися проблемами лісівників і допомагали відновити ліс – ліс, який буде потрібний для наступних поколінь. Що цікаво, Юрій Володимирович знав багатьох із них, особисто, на ім'я й прізвище.

Наша лекція тривала більше двох годин. Ми з цікавістю слухали нашого лектора, хоча він відхилився від теми, але це була не менш потрібна і корисна для нас інформація від великого лісівника, людини, яка відновленню і збереженню гірських лісів у Карпатах присвятила своє життя. Ми були стомлені після робочого дня, але втома забулася завдяки цікавій розмові.

Не кожного разу на заняття до нас приходив Юрій Володимирович, часто він замість себе присилав лісничого або когось з відділу лісового господарства лісокомбінату, та ми розуміли, наскільки важко йому виділяти час для лекцій. Наближалася весна, а з її приходом у лісівників додавалося клопотів (багато роботи).

Екзамен Юрій Володимирович приймав у нас разом з викладачем інституту. Вони були задоволені нашими знаннями. Всі одержали добрі та відмінні оцінки. У нас також залишилися добрі спогади про нашого вчителя і наставника лісової справи.

Наступного разу мені випадково довелося побачити Юрія Володимировича і бути присутнім при його розмові з лісниками у 1967 році. Будучи студентом п'ятого курсу, я влаштувався на час канікул працювати техніком в експедицію, яка проводила лісовпорядкування в Бистрицькому лісництві Надвірнянського лісокомбінату. Три літніх місяці надзвичайно цікавої роботи з лісівниками лісництва і таксатором експедиції.

Особливо запам'ятався лісник Бунікевич Василь Федорович, обхід якого був в урочищі Салатрук. Він добре знав, як мені здавалося, не тільки кожну ділянку, а й кожне дерево. Він розказував коли посаджена та чи інша ділянка лісу, хто садив, які види догляду проведено на ній, чим цінні ті чи інші насадження. Від нього ми почули багато цікавого про боротьбу у роки війни та повоєнний час українських партизанів, що діяли в цих краях. Ми бачили їхні могилки в лісах цього обходу, які Василь Федорович свято беріг і доглядав. Від гори Сивулі до гірського хребта Тавпишірки і урочища Великих Рогозів ми проводили лісовпорядкування. Неповторні ландшафти, праліси Тавпишірки – все це донині живе в пам'яті. Але не менш цікаво було побачити через три роки Юрія Володимировича Юркевича. Зібравшись їхати в інститут у кінці серпня, я прийшов після обіду в центр на автобусну зупинку. Зустрів знайомих лісників і, поки не було автобуса, став з ними розмовляти. Хтось підійшов і сказав, що в лісництві є заступник директора лісокомбінату Ю.В. Юркевич. І тут раптом знизу, від лісництва, прямо до нас, у супроводі лісничого і ще якогось невідомого чоловіка в лісовій формі йшов Юрій Володимирович. Я відійшов від моїх співрозмовників. Юрій Володимирович був чимось збентежений, розмовляв різко. Він подивився на годинник і спитав, чи не зарано лісники крутяться біля їдальні. Ті миттю десь зникли. Я для себе зробив висновок, що він може бути і різким, коли потрібно, але справедливим.

Після закінчення Львівського лісотехнічного інституту я працював у Делятинському лісокомбінаті на різних посадах. Останні два роки – на посаді головного інженера лісокомбінату. За ці роки, хоча Делятинський та Надвірнянський лісокомбінати знаходяться недалеко один від одного, мені не доводилося зустрічатися з Юрієм Володимировичем. Проте із розмов знайомих, які працювали в Надвірнянському лісокомбінаті, та із преси знав, що в 1971 році Юрій Юркевич пішов на заслужений відпочинок.

Та доля склалася так, що мені випала можливість ще багато років зустрічатися та розмовляти з цією цікавою людиною, тішитися, що маю можливість доторкнутися до його глибокого розуму.

В 1976 році мене перевели на роботу у Надвірнянський лісокомбінат на посаду головного інженера. В той час директором лісокомбінату був призначений Роман Дмитрович Лінінський, який до цього часу працював на посаді головного інженера. Лісокомбінат бурхливо розвивався. Будувалися нові цехи, заводи. Вдосконалювалися технологічні процеси. Озеленювалася заводська територія. Була побудована гарна, простора заводська їдальня. Закінчувалося будівництво інженерного корпусу управління та багатьох інших об'єктів, як модно було казати, соц. культу.

Це був зоряний час комплексного лісового підприємства. Робітники одержували непогану платню. У лісокомбінаті працювало більше чотирьох тисяч працівників. Підприємство знали не тільки в Україні, а й далеко за її межами.

Необхідно відзначити, що розбудовувалася не тільки фабрично-заводська галузь, а й лісництва, лісопункти та інша лісова інфраструктура. Тоді були побудовані нові контори лісництв, їдальні, гуртожитки. Побудовані і забезпечені необхідним обладнанням механічні майстерні для ремонту техніки для лісового господарства, лісозаготівель та дорожнього будівництва. Будувалися лісові дороги і мости.

Саме тоді запросили знову на роботу Юрія Володимировича Юркевича. Оскільки він вже був на пенсії, для нього ввели посаду майстра по озелененню, і на цій посаді він зробив для лісокомбінату дуже багато добрих справ.

Хочу відзначити, що Р. Д. Лінінський дуже цінував і поважав Юрія Володимировича. Їхні розмови швидше нагадували розмови двох колег, ніж керівника і підлеглого. Яюсь ми з директором йшли по території заводу, якраз біля того місця, де робили новий газон робітники, які за-

ймалися озелененням території. Біля них зустріли Юркевича Ю.В. Директор мене йому представив. Він мене не впізнав. Та коли іншого разу я підійшов до Юрія Володимировича і нагадав про його лекції, про зустріч у Бистриці, він згадав мене і ми довго розмовляли, згадуючи спільних знайомих та проблеми лісового господарства.

Юрій Володимирович постійно знав найсвіжіші новини про стан у кожному лісництві: хто куди переведений, у кого які проблеми не тільки в лісовому господарстві, а і в селах, де проживають лісівники. Часто можна було дивуватися, як швидко до нього доходить інформація. Цю інформацію він черпав від робітників та службовців, які до нього йшли за порадою або для одержання в конторі якоїсь довідки чи зарплатні. Всі знали його людяне ставлення і бажання допомогти.

Деколи він приходив до мене взимку з питань тепличного господарства, яким він також займався. Бувало, котрийсь із цехів знижував тиск пари в напрямку теплиці, збільшуючи таким чином подачу пари на свій цех. Тоді ми негайно втручалися, щоб у теплиці не померзли рослини.

Часто розмовляли з Юрієм Володимировичем про ті природно-заповідні об'єкти в лісах лісокомбінату, до створення яких він мав безпосереднє відношення. Це заказники „Джурджі”, „Садки” та багато інших. Дуже пишався дендропарком „Високогірний”, що був закладений його учнями під його керівництвом. Особливу заслугу у створенні та збереженні цього унікального об'єкта, аналізі результатів роботи він відводив Олексіву Тарасові Миколайовичу. Юрій Володимирович дуже цінував його працю, відношення до роботи і високий професіоналізм. Якщо я повертався з якогось лісництва чи лісопункту, він обов'язково цікавився, чи не знищили бува той чи інший об'єкт, і довго розказував, чим він особливо цінний.

Швидко спливали майже два роки моєї праці на посаді головного інженера лісокомбінату. У 1978 році мене призначили директором Вигодського лісокомбінату. Таким чином, я мав можливість зустрічатися із Юрієм Володимировичем вже тільки тоді, коли об'єднання „Прикарпатліс” проводило наради в Надвірнянському лісокомбінаті.

Я завжди радів з успіхів цього підприємства, оскільки перші свої кроки на виробництві зробив тут. Особливо радів з озеленення, яке виконано на високому професійному рівні. Пройшло багато років, а люди і сьогодні милуються озелененням виконаним під керівництвом відомого лісівника, природолюбця Юркевича Юрія Володимировича. Вже працюючи на посаді

генерального директора об'єднання „Прикарпатліс” (1989 р.), перебуваючи у Надвірній на святкуванні професійного свята чи із іншої нагоди, я не пропускав можливості поспілкуватися з ним. Юрій Володимирович завжди знаходив для мене поради щодо вирішення тих чи інших проблем лісового господарства або природоохоронної роботи. Часом жартома говорив, що не слухають його керівники.

Але я добре знав, що і Роман Дмитрович Лінінський, і наступний директор лісгоспу Костянтин Олександрович Турчак, і Ярема Іванович Дутчин, а також інші керівники до нього завжди ставилися з повагою та прислухалися до його порад. Юрій Володимирович не звертався ніколи із проханнями особистого характеру. Якщо просив, то за когось, або це було прохання, яке стосувалося стану ведення лісового господарства.

На фоні успішної роботи Надвірнянського лісокомбінату, вітровали 1990-1992 років, стали трагедією для об'єднання „Прикарпатліс”. Стихія нанесла значної шкоди лісовому господарству області і зокрема тим лісокомбінатам, що розташовані в горах. За ці роки у лісфонді об'єднання „Прикарпатліс” було повалено більше трьох мільйонів кубічних метрів деревини, в тому числі в лісах Надвірнянського лісокомбінату близько 200 тис. м³. Величезна кількість лісових насаджень була з підірваною сильними вітрами кореневою системою. У наступні роки вони інтенсивно всихали. Часто необхідно було повертатися на ті ж площі, де в минулі роки вже розробляли повалену деревину, щоб забрати всохлі дерева.

Тоді ми, працівники об'єднання „Прикарпатліс”, часто збирали наради спеціалістів лісового господарства з приводу покращення розробки вітровалів та лісовідновлення на звільнених з-під вітровалів площах. Цінні поради давали такі бувалі лісівники-ветерани, як Ю.В. Юркевич, П.Й. Білик, А.Й. Островський, В.І. Юрченко, Б.А. Геращенко, А.М. Гаврусевич та інші. За їхньою порадою було майже повністю припинено заготівлю ростучого лісу. Впроваджували різні прогресивні форми оплати праці з метою інтенсифікації розробки вітровалів та посадки лісу.

Дуже засмутило всіх нас рішення обласної адміністрації, яким було виділено лісосіки для розробки вітровалів у багатьох лісокомбінатах, в тому числі і Надвірнянському, для різних фірм, будівельних організацій, колгоспів та різних приватних підприємств. Пам'ятаю, як Юрій Володимирович при зустрічі сказав: „Пустили козу в капусту”. Більше ста різних організацій прийшли в ліси області для розробки вітровалів. Зрозу-

міло, що переважна більшість з них прийшла не з метою допомоги лісу, а щоб узяти більше ділової деревини. Часто вони везли муку, цукор чи інші харчові продукти для місцевих робітників, щоб ті допомогли взяти кращої деревини. Цим вони провокували місцеве населення на лісопорухування, які раніше не допускали. Через певний час стало зрозуміло, що це рішення нанесло більше шкоди, ніж користі. Але окремим чиновникам з обласної влади так „сподобалася” робота по розподілу лісосічного фонду, що після розробки вітровалів вони хотіли розподіляти і санітарні рубки в лісі. З труднощами вдалося довести через десяток років, що це повинні робити спеціалісти лісового господарства. Якось при зустрічі Юрій Володимирович мені сказав: „Я думав, коли в нас почали будувати завод ДСП, що це найбільша загроза для лісу, думав, що він з’їсть наші ліси, а тепер, коли побачив навалу цих „горе”-лісозаготівельників, зрозумів, що є більші загрози.

Після створення держлісгоспів, у 1995 році, коли я працював уже начальником обласного управління лісового господарства, якимсь зателефонував мені Юрій Володимирович і запитав, чи відомо нам в обласному управлінні про те, що місцеві мешканці в окремих селах захоплюють лісові розсадники під городи. Викидають саджанці із шкілок і садять картоплю. Він сказав: „Хлопці, щось робіть, бо залишитеся без посадкового матеріалу”. Мені вже в той час було відомо про такі випадки від директора держлісгоспу Турчака Костянтина Олександровича.

Від представників правоохоронних органів ми дізналися, що до цього людей закликали деякі кандидати в депутати на передвиборних зустрічах з виборцями (навіть ті, що балотувалися до Верховної Ради України). Вони казали: „Це все ваше, беріть, вам за це нічого не буде”. З великими труднощами вдалося зупинити знищення розсадників, шкілок і самозахоплення лісових ділянок, причому не тільки у Надвірнянському держлісгоспі.

Згадую, якимсь ми із директором держлісгоспу Турчаком К.О. та іншими колегами приїхали привітати Юрія Володимировича з його черговим ювілеєм. Він нас гарно прийняв, був задоволений, згадував багато різних епізодів із свого насиченого різними пригодами життя. Я звернув увагу на його скромне, але таке акуратне житло і подумав, що все він віддав людям. Все його життя – це ліс. І прийшли на думку чудові рядки вірша Ліни Костенко, в яких відбивається ставлення до природи Юрія Володимировича Юркевича:

Цей ліс живий. У нього добрі очі.
Шумлять вітри у нього в голові,
Старезні пні, кошлаті поторочі,
Літопис тиші пишуть у траві.
Дубовий Нестор дивиться крізь пальці
На білі вальси радісних беріз,
І сонний гриб в смарагдовій куфайці
Дощу напився і за день підріс.

.....
Малі озерця блискають не злісно,
Колише хмара втомлені громи.
Поїдемо поговорити з лісом,
А вже тоді я можу і з людьми.

Це була остання зустріч з нашим учителем, з порадником, чесним працівником, з безкорисливою, високоосвіченою людиною, великим природолюбом та лісівником. Невдовзі ми провели його в останню дорогу – і збідніло все навкруги. Та він живе у наших спогадах, у своїх учнях, у тих мільйонах дерев, які одержали життя і були збережені завдяки його невтомній праці, тим ландшафтам, які прислужаться для розвитку туризму в нашому краї.

Вшановуючи пам'ять про Юрія Володимировича, до його 95-річного ювілею від дня народження, обласна організація Товариства лісівників України разом з обласним управлінням лісового і мисливського господарства заснувала обласну премію імені Юрія Юркевича. Ця премія вручається щороку кращому студенту Прикарпатського лісогосподарського коледжу, що у м. Болехів. При врученні іменної премії ми розповідаємо молоді про трудовий шлях Юрія Юркевича, про яскраве, гідне наслідування життя Великого лісівника.

**Спогади Ананія Миколайовича ГАВРУСЕВИЧА,
директора УкрНДІгірліс (1984-1995), к. с.-г. наук**

«Пригадується, як під час моєї праці на Закарпатській лісовій дослідній станції (м. Мукачево) в 1957-1965 роках наш директор Петро Степа-

нович Пастернак часто відвідував Надвірнянський лісгосп (з 1959 року – Надвірнянський лісокомбінат). На підприємстві працював спочатку начальником відділу, пізніше заступником директора по лісовому господарству досвідчений лісівник Юрій Володимирович Юркевич.

Петро Степанович, виконуючи дослідження, постійно виїжджав з ним на дослідні ділянки в лісництві, консультивався і обмінювався досвідом з актуальних питань ведення лісового господарства в Карпатах. Юрій Володимирович посприяв у створенні в м. Надвірній науково-дослідного опорного пункту Закарпатської ЛДС, науковці якого З.Ю. Герушинський, Є.М. Бакаленко, Я.І. Дутчин вклали помітний внесок у розвиток Карпатської лісової науки.

Лісове господарство Карпат у післявоєнні роки знаходилося в дуже складному становищі. Відбудова народного господарства і забезпечення його деревиною зумовили проведення надмірних рубок часто у розмірі 2-3 розрахункових лісосік. При цьому застосовувались техніка і технологія з рівнинних умов, які не відповідали гірській природі. Це призвело до розвитку ерозійних процесів, порушення водоохоронних функцій гірських лісів, сприяло утворенню вітровалів і буреломів.

У той час лісозаготівлі в карпатських лісах вели багато лісозаготівельних організацій різних міністерств і відомств, які старались якнайближче і щонайдешевше заготовити необхідну їм деревину. При цьому нехтувались загальновідомі правила нарізання лісосік, часто не враховувалась захисна роль лісів на крутосхилах і кам'янистих ґрунтах.

Роблячи все залежне від них, щоб ліквідувати наслідки надмірних рубок, лісництва садили в рік по 200-300 гектарів лісових культур, проте площі незаліснених зрубів зростали. За 1944-1960 роки лісництва Івано-Франківської області посадили 131 тисячу гектарів культур. Для порівняння зазначимо, що на Буковині у той важкий післявоєнний період, де в букових лісах продовжували застосовувати поступові насіннево-лісосічні рубки, культур посаджено на площі, меншій у 5 разів.

Надзвичайно ускладнили становище в гірських лісах масові вітровали і буреломи, які відбулись в 1957-1959 роках. Так, наприклад, станом на 1.10. 1958 року в Івано-Франківській області нараховувалось 3,3 млн. м³ пошкодженої деревини, в тому числі суцільних вітровалів 2,8 млн м³ і 0,5 млн м³ – вибіркових. А в 1959-1960 роках з'явилися нові вітровали, сотні тисяч кубометрів шпилькової деревини було уражено короїдами. В таких умовах довелось працювати Ю.В.Юркевичу в лісокомбінаті.

Давались взнаки серйозні проблеми лісового господарства: необхідність зменшення обсягів рубок головного користування, прискорення розробок вітровалів, заліснення нагромаджених зрубів і підвищення технічного рівня ведення лісового господарства.

У новоствореному лісокомбінаті при підтримці його керівництва Юрій Володимирович разом з науковцями зуміли поступово скоротити розрив між рубками та залісненням зрубів, що утворився з перших років повоєнного періоду, застосовуючи садіння змішаних за складом деревних порід культур.

Випробовувались можливості створення культур без попереднього обробітку ґрунту на незадернілих зрубках, що вийшли після рубки високоповнотних деревостанів. Разом з Петром Пастернаком Юрій Юркевич випробував спосіб створення культур на окремих незадернілих ділянках зрубів шляхом посіву смереки без обробітку ґрунту, що опубліковано у лісівничих виданнях.

Значною проблемою було заліснення сильнокам'янистих площ (вміст кам'янистої фракції понад 50%) і кам'янистих розсипів, що утворилися після вітровалів, пожеж і суцільних рубок, кількість яких на Івано-Франківщині становила 25% лісової площі. Для заліснення було виділено 5 категорій таких площ, залежно від походження, механічного складу субстрату, фізико-хімічних властивостей і виду рослинності: лісової, чагарникової і трав'янистої. Перші три категорії були віднесені відповідно до сугрудків, біднуватих підтипів сугрудків і кам'янистих різновидів, четверта – до суборуватих підтипів і п'ята – до борів.

Для кожної категорії була розроблена окрема технологія підготовки субстрату і лісокультурних заходів з посадкою таких порід: смерека, ялиця, бук, частково явір – на ділянках I і II категорії; смерека, ялиця з домішкою бука і явора – на ділянках III категорії; смерека, сосна звичайна, сосна гірська (реліктова), сосна кедрова європейська з домішкою берези і горобини – на ділянках IV категорії, сосна звичайна, сосна гірська (реліктова), сосна кедрова європейська з домішкою берези і смереки – V категорії.

У Надвірнянському лісокомбінаті було створено 550 га таких культур. Ця технологія була поширена на території багатьох лісництв Івано-Франківщини і представлена на виставці в Москві за участю Ю.В.Юркевича, науковців.

Не без участі Ю.В.Юркевича відбулось виділення у природно-заповідний фонд значної частини лісового фонду Надвірнянського лісо-

комбінату: заказники ландшафтні «Джурджівський» і «Садки», лісові та ботанічні «Бредулецький», «Гавпиширківський», «Страгора», «Красна» і «Річанський»; пам'ятки природи (комплексні, лісові і ботанічні, геологічні та гідрологічні) – 58 об'єктів та заповідні урочища – 31 ландшафтна ділянка.

Надмірна післявоєнна експлуатація лісів Карпат, яка тривала до 1959 року, викликала занепокоєння в суспільстві та спонукала до прийняття природоохоронних заходів і розробки невідкладних методів поліпшення стану лісового фонду, підвищення продуктивності і захисних функцій гірських лісів. Вимогою часу було створення дослідних лісових об'єктів, на яких випробовувались би різноманітні лісові і чагарникові породи, аборигенні та іноземного походження, в умовах висотно-екологічного профілю, удосконалювалась би технологія їх вирощування.

Одним з таких цінних дослідницьких об'єктів став державний дендрологічний парк «Високогірний», створений на площі 124 га в 1967 році і розташований на території Бистрицького лісництва у фізико-географічному районі Привододільних Горган на висоті від 900 до 1300 м над рівнем моря. Основну частину його площі займають схили південних, південно-східних і південно-західних експозицій до висоти 1200 м н.р.м. Клімат – перехідний від атлантичного помірно-континентального до східно-європейського континентального. Розташований на типових бурих лісових ґрунтах в переважно буково-ялицевій сусмеречині і смеречині та смереково-ялицевій субучині. Як для місцевих умов, ділянка підібрана вдало. Юрій Володимирович брав участь у підбиранні місця закладки дендрарію, вирощуванні садивного матеріалу і безпосередньо керував створенням дендрарію протягом декількох років аж до виходу на пенсію в 1971 році.

З досліджуваних в дендрарії 213 видів, гібридів і форм 195 таксонів вже досягли репродуктивного віку. Дослідження показали, що придатними для використання в господарстві є 153 таксони, з них 78 дерев. Для створення ж високопродуктивних лісових насаджень і промислових плантацій з метою вирощування деревини можна використати 18 порід, а для вирощування лісомеліоративних насаджень – 17 видів (Т.М.Олексів, В.І.Питлюк, 2008).

У Надвірнянському лісокомбінаті за участю ювіляра і науковців удосконалювали способи догляду за молодняками та очистки зрубів. Досить ефективним виявився коридорний метод проведення освітлень і прочи-

сток в молодняках, а при очистках численних зрубів від лісосічних решток, замість згрібання в купи, почали розміщати їх валами з розміщенням поперек схилу, щоб запобігти розвитку ерозійних процесів ґрунту на схилах. Певний ефект досягався й при вилученні з валів гілок діаметром понад 2-3 см, що зменшувало шкоду від розвитку короїдів.

Заслугою Юрія Володимировича є й належний розвиток у Надвірнянському лісокомбінаті і на Прикарпатті загалом мисливського господарства. Лісники та егері прокладали нові мисливські стежки, майже вдвоє збільшили кормові угіддя, побудували мисливські будиночки. Достатньо відзначити, що в 70-80 роках щільність основних видів мисливських звірів і птахів була близька до оптимальної. З Приоксько-терасного біосферного заповідника на Прикарпаття для розведення були завезені зубри. У своїй книзі «Дикі звірі і птахи Карпат» (1996) Ю. Юркевич наголошує, що одночасно з лісовпорядкуванням необхідно проводити ловецьке впорядкування, для чого потрібно виконати найретельніший облік і таксацію диких тварин за розробленим порадином «Методичні вказівки щодо обліку і таксації звірів і птахів в лісах Прикарпаття» (Ю.В.Юркевич, 1977) та багаторічні спостереження.

Юрій Володимирович Юркевич – неординарний фахівець і патріот, багатогранний у пошуках нового в лісовому і мисливському господарстві, людяна і товариська у спілкуванні людина, образ якої є прикладом для наслідування поколінь.

**Спогади Михайла Даниловича ІЛЬЧИШИНА,
начальника відділу лісового господарства об'єднання „Прикарпатліс“
(1984-1996)**

З Юрієм Володимировичем я познайомився навесні 1966 року, коли влаштувався на роботу начальником відділу лісового господарства у Гринявський лісокомбінат. Це був досить складний період: лісокомбінати були створені лише на папері, а насправді ж функціонували лише лісництва та лісопункти. На підібраних місцях, де мали вирости основні будівлі (контори, заводи та цехи по переробці деревини), стирчали кілки, які встановлювалися під особистим контролем тодішнього керуючого трестом Прикарпатліс – Г.В. Гаврищука. Фактично через певний

час там і повіростали основи нових комплексних лісових підприємств – лісокомбінатів. Проте ситуація на той час була й суперечлива і до певної міри тривожна. Лісівники були дуже стурбовані, адже ніхто не знав, що далі буде з лісовим господарством. Таких лісових «конгломератів» ще ніде не існувало, як і не існувало гарантії, що галузь не занепаде зовсім.

На виробничих нарадах, що були тоді справою частою і звичною, кипіли гострі дебати і суперечки між лісівниками, лісозаготівельниками і лісопереробниками. Якраз у цей складний організаційний період, коли дуже важливо було визначитися з місцем і роллю лісового господарства, серед досвідчених лісівників своєю мудрістю і толерантністю виділився Юрій Володимирович Юркевич з Надвірнянщини. Виважені, спокійні, насичені конкретними прикладами й фактами виступи на усіх нарадах та зібраннях переконували присутніх у правильності і доречності саме його позиції.

Юрій Володимирович відстоював необхідність створення нормальних умов для функціонування лісогосподарської галузі, дотримання та вдосконалення чинного законодавства, щоб не порушувати екологічну рівновагу природного середовища Карпат.

З кожним роком Юркевич Ю.В. посилював свій вплив на формування лісового комплексу Прикарпаття, завдяки чому лісовому господарству все більше приділялася належна увага. Збільшувалося фінансування, проводилися масові заходи з обміну досвідом роботи в лісовій галузі, поширювалася дослідницька робота, впроваджувалися нові наукові розробки. Результатом цього стало те, що Надвірнянський лісокомбінат став лідером за кількістю та якістю проведених заходів з обміну досвідом, запровадження безвідходного виробництва, будівництва контор лісництва, лісових кордонів, селекційних пунктів та інших об'єктів лісової галузі.

Значну увагу Юрій Володимирович приділяв збереженню унікальних природних лісових угруповань, шляхом надання їм статусу об'єкту природо-заповідного фонду. Це стало прикладом для інших лісокомбінатів. Вони також зберегли чимало цінних природних лісових деревостанів, особливо Делятинський, Коломийський, Вигодський та інші лісокомбінати.

Я часто зустрічався з Юрієм Володимировичем у різних ситуаціях і за різних обставин, але це завжди було цікаво, приємно й корисно. Особливо запам'ятався мені один випадок. Я тоді працював позаштатним

інспектором з рубкок догляду і приїхав у Надвірнянський ліскокомбінат на перевірку. На місці був весь апарат працівників відділу лісового господарства і сам Ю.В. Юркевич. Я попросив, щоб хтось із працівників відділу пішов зі мною у ліс, але Юрій Володимирович спокійно заперечив: «Ні, з Ільчишиним до лісу я піду сам». Як сьогодні пам'ятаю, то був ясний сонячний літній день. Ми обійшли декілька десятків ділянок. З усіх питань, які довелося обговорити, ми знаходили порозуміння, визначалися з необхідністю проведення тих чи інших заходів з формування лісових деревостанів. З Юркевичем було настільки легко, просто і цікаво, що день пролетів непомітно.

Немало часу вже пройшло, як Юрій Володимирович пішов із життя, та я і багато моїх колег часто згадуємо про нього. Він був людиною, що насправді заслужила на вічну пам'ять, і ця пам'ять серед нас, карпатських лісівників, живе і буде жити завжди.

**Спогади Галини Степанівни ТКАЧУК,
інженера лісових культур об'єднання „Прикарпатліс“ (1959-1986)**

Після закінчення інституту мене направили на роботу в Станіславське управління лісового господарства, де була призначена на посаду інженера лісових культур Станіславського лісгоспу. У квітні 1951 року приступила до роботи.

Це була весна, і лісництва проводили посадку лісових культур, тож першим моїм дорученням було поїхати в Надвірнянський лісгосп за посадковим матеріалом. У лісгоспі мене познайомили з головним лісничим Юркевичем Юрієм Володимировичем. Це і була моя перша зустріч з видатним лісівником. Юрій Володимирович направив мене у Солотвино, де в одному приміщенні було 2 лісництва. Він сказав, що я одразу впізнаю того лісничого, який мені потрібен, бо він дуже красивий та імпозантний мужчина. Це був Мисліборський Віталій. Моя поїздка виявилася дуже невдалою, бо співпала з Великодніми святами. Ніхто не підказав мені, недосвідченій молодій дівчині, що на свята копати посадковий матеріал ніхто не буде. Це доводить, якою далекою я була тоді від виробництва.

В області проводилися часті обміни досвідом ведення лісового господарства, і я мала можливість неодноразово зустрічатися з Юрієм Воло-

димировичем. Він був мені своєрідним наставником у поглибленні моїх знань з ведення лісового господарства в Карпатах.

Будучи в Річанському лісництві з Юрієм Володимировичем на посадці лісових культур, я була захоплена його ставленням до людей, манерою спілкування з працівниками, яким він давав поради і робив зауваження. Вони з великою повагою і любов'ю ставилися до нього. На обід ми зайшли в їдальню і хотіли замовити гороховий суп, але офіціанти сказали, що є тільки суп з квасолі. Юрій Володимирович мило посміхнувся і сказав, що він не проти, бо обидва супи музичні. Він завжди був делікатний у поведінці і висловах, мав чудове почуття гумору.

Працюючи на посаді головного лісничого, я мала можливість тісно спілкуватися зі своїми колегами на таких посадах. Зокрема, коли ми були у Києві, я відчула, з якою повагою і шаную ставляться працівники Міністерства до Юрія Володимировича.

Він постійно підтримував науковців і допомагав їм у досліджах і починаннях, спрямованих на покращення умов ведення лісового господарства. Великий внесок зробив Юрій Володимирович у збереження цінних насаджень і пам'яток природи. Не вистачить часу відзначити все те, що зробив Юрій Володимирович для лісового господарства. Пам'ять про нього буде жити завжди і передаватиметься від покоління до покоління працівників лісового господарства. Хотілося б, щоб у Юрія Володимировича було багато справжніх послідовників.

**Спогади Романа Дмитровича ЛІНІНСЬКОГО,
директора Надвірнянського лісокомбінату (1975-1995)**

Юрій Володимирович Юркевич був інтелігентом найвищого рівня, високоосвіченим, принциповим, і разом з тим людиною неймовірно доброї душі. Він користувався надзвичайно високою повагою не тільки у своїх підлеглих, а і у всіх тих, хто його знав.

Я познайомився з Юрієм Володимировичем після закінчення інституту, коли був направлений у Надвірнянський лісокомбінат. Тоді я вперше побачив його діяльність, спрямовану на збереження та примноження лісових масивів та захист фауни карпатських лісів. Я бачив, з якою повагою прислухаються до нього працівники лісу і всі ті, хто його зна-

ли. Він не був членом КПРС, але я був свідком, як до його порад прислухався секретар Надвірнянського райкому В. А. Мисліборський. Патріотизм, любов до природи Юрія Володимировича я вперше побачив, будучи на посаді головного інженера Надвірнянського лісокомбінату на початку 70-х років минулого століття. Я багато зрозумів від того „повчального інституту“. Треба було бачити його кипучу діяльність по збереженню лісів і створенню заповідників, заказників, розсадників. Одного разу він мені сказав: „Якщо ми будемо мати 10 відсотків заповідних територій в держлісфонді Надвірнянського лісокомбінату, я зможу спокійно помирати“.

Не один раз, коли ми разом бували на лісосіках, Юрій Володимирович дорікав мені як технічному керівнику лісокомбінату за неправильне використання тракторів на лісосічних роботах. Він казав: „Що ви робите з молодняком? Подивіться на ерозію ґрунту, ви знищили ліс на ціле покоління“. Безумовно, ці критичні зауваження не могли пройти повз мою увагу, але не все залежало тільки від мене. Проте дещо змогли зробити. Мені вдалося встановити найбільшу кількість повітряно-трелювальних установок у порівнянні з іншими лісокомбінатами. Було прийнято рішення про збільшення кількості коней. Навіть було розроблено систему преміювання за збереження підросту деревних порід при розробці лісосік.

У 1972 році розпочалася підготовка до будівництва заводу ДСП. Основним тоді було, щоби розробити об'єктивне обґрунтування лісосировинної бази для заводу, від чого залежало, бути чи не бути в Надвірній заводу. Я мав не одну розмову на цю тему з Юрієм Володимировичем. Він стояв на своїй позиції, що аж тепер вирубають увесь ліс і залишаться „голі гори“. Але прийшов час, коли був запуск заводу і коли Юрій Володимирович побачив, яка сировина іде на переробку (а це залишки від лісорозробок, рубок догляду за лісом, дрібна деревина, тверді та м'які відходи від деревообробки), і що вся ця сировина обліковується точним ваговим методом, він змінив свою думку.

Пригадую один випадок. У лісокомбінат приїхав міністр лісової і деревообробної промисловості І. І. Грунянський. Він попросив мене організувати йому зустріч з Юрієм Володимировичем.

Треба було чути розмову двох великих інтелігентів. Я запам'ятав фразу, яку сказав тоді Юрій Володимирович: „Іване Івановичу, я був проти заводу ДСП, бо переживав, що вирубають увесь ліс, а тепер зрозумів, що помилявся. Тепер побачив, що завод ДСП є „санітаром лісу““.

Не можу не згадати деякі факти, які говорять про його велику любов до природи. Одного разу, коли ми разом з Юрієм Володимировичем були в с. Бистриці, начальник лісопункту запросив нас на обід. На стіл подали рибу. Юрій Володимирович запитав, що це за риба, йому відповіли, що форель. Він піднявся і пішов, не доторкнувшись до їжі. Якось, повертаючись з території одного лісництва, Юрій Володимирович прийшов до мене і почав розповідати, що він був у лісництві і лісничий запросив його подивитися нове приміщення контори. В одній із кімнат були виставлені чучела птахів. Лісничий вирішив похвалитись цією колекцією, сказавши, що один із птахів є надзвичайно рідкісним. На що Юрій Володимирович відповів: „Якщо він рідкісний, то для чого ти його вбив?“

Окрема історія – це відродження породи гуцульських коней. Пропозиція виходила від Юрія Володимировича, та й сам я не раз думав про це. А чи можна використовувати коней, що закуплені в колгоспах Тернопільської, Хмельницької та інших областей, для роботи в лісі? Вони ж абсолютно не пристосовані до цього, тим більше в гірських умовах. Я ввійшов з пропозицією до голови обласної ради про створення комісії з питання підтримки ідеї відродження породи гуцульських коней. Така комісія була створена із спеціалістів області і Надвірнянського лісокомбінату. В склад комісії були включені я та Юрій Володимирович. Нами була проведена велика просвітницька робота, об'їздили гірські райони Надвірнянщини, Косівщини, Верховини, Рахівщини, та, на жаль, чистокровних коней цієї породи не було виявлено. Тоді ми поїхали в Польщу у повіт Нове-Сонч, де знаходилась велика конюшня з відродження цих коней. Домовились про їх закупівлю. Одночасно звернулися до клубу любителів гуцульського коня в м. Празі (Чехія) з проханням, щоби допомогли кіньми. Наше прохання було виконане. Так повернулися „гуцулки“ до гуцулів. Одночасно нами була побудована ферма, підібрано вигони на 40 штук коней. Почалася селекційна робота. На жаль, в 90-х роках все це було запусчено і знищено. Так і залишилися гуцули без „гуцуликів“.

Коли Юрій Володимирович був уже пенсійного віку, я звернувся до нього з проханням здійснювати керівництво роботами з озеленення території лісокомбінату. Треба було бачити, з яким ентузіазмом він це виконував. І через деякий час він мені сказав: „Тепер на території можна знайти 160 порід дерев і кущів“.

За своє життя Юрій Володимирович зробив дуже багато. Його на-

укових статей, дослідів вистачило би на дисертації декільком академікам. На жаль, реорганізація лісової галузі, проти якої так виступав Юрій Володимирович, яку проводили дилетанти, принесла державі мільярди збитків. Десятки тисяч працівників лісокомбінату лишилися без роботи. Чи зможуть сьогодні пояснити Волковецький, Костецький, Голубець, до чого призвели їхні дії, що були спрямовані на знищення лісокомбінатів та мебельних підприємств?

Спогади Антона Йосиповича ОСТРОВСЬКОГО,
*заступника директора з лісового господарства лісокомбінату „Осмолода“
(1964-1981), Заслуженого лісівника України*

По закінченню війни в Станіславській області катастрофічно не вистачало спеціалістів лісового господарства, тому інженерно-технічні посади, в основному, займали практики без професійної освіти. Ці працівники мали багаторічний досвід, працюючи лісниками або бригадирами лісорубів, сумлінно ставились до своїх обов'язків і забезпечували виконання планів. Проте загальноосвітній рівень їх був недостатнім, щоб іти в ногу з науково-технічним прогресом і відповідати новим вимогам, диктованим новим часом.

На початку 50-х рр. почали приходити на роботу випускники технікумів і вузів, що дало можливість поступово змінювати практиків на молодих спеціалістів. В основному, їх призначали на посади лісничих, помічників лісничих та інженерів. Вони мали теоретичні знання, але не мали досвіду у застосуванні їх в практичній роботі, особливо в гірських умовах.

Природно, виникало запитання про підвищення кваліфікації лісівників, як практиків, так і молодих спеціалістів, шляхом проведення практичних семінарів. Цю надзвичайно важливу роботу управління лісового господарства доручило старшому лісничому Надвірнянського лісгоспу Юркевичу Юрію Володимировичу. Такий вибір було зроблено не випадково: ще до війни він закінчив Львівський політехнічний інститут за фахом інженера лісового господарства і тривалий час працював на посадах лісничого та старшого лісничого, володів величезним досвідом гірського лісівника.

В 50-ті рр. на базі Надвірнянського лісгоспу було декілька таких семінарів за участі усіх директорів та лісничих лісгоспів області. У цих семінарах брав участь і я, бо в той час працював лісничим Ангелівського лісництва Осмолодського лісгоспу. На все життя запам'ятався мені семінар з питань створення лісових культур, що відбувся у 1956 році. Тоді я вперше зустрівся і познайомився з Ю.В. Юркевичем. На початку семінару він прочитав нам дуже цікаву лекцію на лісокультурну тематику. Далі ми поїхали на територію Річанського лісництва, щоб оглянути ділянки лісових культур. На одній із ділянок, на висоті 900 м н.р.м., був розташований невеликий лісовий розсадник площею 0,05 га, на ньому зеленіли рядочки дворічних смерічок. Юрій Володимирович розповів нам, що у зв'язку із гострою нестачею посадкового матеріалу лісгосп вирішив створювати численні дрібні розсадники на свіжих зрубках. Методика була така: під розсадник підбирали майданчики з відносно рівним мікрорельєфом, глинистим ґрунтом і невеликою кількістю пнів. Пні на цих площах не розкорковувались, а ґрунт перекопували лопатами. Далі робили грядки з урахуванням схилу, намагаючись розмістити борозни так, щоб у них пнів не було. Кожен розсадник огорожували латами.

Високогірські тимчасові розсадники певним чином поступалися низинним, створеним на орних землях, але мали й переваги:

- 1) відтермінування часу вегетації (у той час, коли в низинних умовах вирувала весна, тут лише зійшов сніговий покрив, якраз пора посадки лісових культур на цих висотах);
- 2) висіяне насіння потрапляло у верхній шар ґрунту, збагачений лісовою підстилкою та мікрофлорою;
- 3) сіянці з перших днів свого росту адаптувалися до лісових ґрунтів та гірського клімату;
- 4) зникла необхідність довготермінового зберігання викопаного посадкового матеріалу та перевезення його на значні відстані.

На цьому ж зрубі ми оглянули лісові культури, створені за попередній рік. Ми також розглянули важливість системи розміщення посадкових місць на зрубі. Юрій Володимирович наголошував, що їх треба розміщувати між кореневими лапами пнів. Саджанець у цих умовах має захист від холодних вітрів та від витоптування звіриною, а далі його коріння заглибиться в готові ходи, прокладені корінням старого дерева між каменюками, а згнивши, це коріння та пень забезпечать органічні добрива.

Отож, Надвірнянський лісгосп під наглядом та керівництвом Юрке-

вича впродовж 40-50-х рр. залісив повоенні вирубки на площі 23 тис. га, з яких 500 га – на кам’янистих розсипах.

З ініціативи Юрія Володимировича в Надвірнянському лісгоспі лісо-сіки головного користування нарізалися з урахуванням домінуючих вітрів. З метою зменшення ерозії ґрунтів і поліпшення лісовідновлення на зрубках ним разом із лісничим Річанського лісництва В.В. Василівим запропоновано лісорубні рештки складати у горизонтальні вали. Цей метод у свій час застосовували усі лісгоспи області.

Юрій Володимирович брав активну участь у всіх нарадах та семінарах, науково-виробничих конференціях, де часто виступав з доповідями, вносив пропозиції. З його ініціативи найбільш цінні ділянки природних лісів були включені в охоронні ліси як пам’ятки природи. Його приклад наслідували й інші лісгоспи та лісокомбінати. Свої праці Юрій Володимирович публікував у багатьох виданнях, написав кілька книг.

Протягом довгих років нашої праці на ниві лісівництва та охорони природи ми часто зустрічались, обговорювали різні проблеми, але завжди були одностумцями. Його практичні семінари були для мене справжньою школою ведення лісового господарства. Колись, у приватній бесіді з високопосадовими особами нашої професії, мене спитали, хто був моїм учителем, і я однозначно відповів: “Юрій Володимирович Юркевич.”

Юркевич пішов із життя, але в пам’яті моїй і моїх колег він житиме вічно. Хай шумлять йому створені ним молоді ліси і збережені праліси. Хай нагадують молодому поколінню про видатного лісівника Прикарпаття.

**Спогади Георгія Петровича ВІНЦКОВСЬКОГО,
заступника директора з лісового господарства Солотвинського
лісокомбінату (1970-1995), Заслуженого лісівника України**

Є люди, які привертають до себе увагу гучними фразами, ефектними манерами та щедрими обіцянками, але Юрій Володимирович належав до тих, що входять у вдячні серця людей своїми справами.

Досі пам’ятаю своє перше знайомство з ним. Це було навесні 1967 року, в той час я працював лісничим Богородчанського лісництва Солотвинського лісокомбінату. У нас кипіла робота: працювали трактори-

бульдозери, робітники вантажили розкорчовані пні на самоскиди. Тоді створювали величезний лісорозсадник, де згодом вирощували понад 70 видів деревних і чагарникових порід, а це 1,5-2 млн. сіянців і саджанців на рік. Так закладався селекційний пункт «Діброва» Прикарпатської лісонасінневої станції, і роботи велися на площі майже 25 га. Юрій Володимирович розповів, що неодноразово чув про заплановані проекти в урочищі від заступника генерального директора «Прикарпатліс» Заціхи Ю.В., тож вирішив побачити все на власні очі. Ми багато чули один про одного до того моменту, але особисто з Ю.В. Юркевичем знайомі не були.

Того дня ми довго ходили по всій території, він розпитував, де і що повинно бути, цікавився деталями робіт. Коли ж ми дійшли до площі, де планувалося створити Арборетум «Діброва» і побачили там бульдозер, що корчує пні, Юрій Володимирович сказав, що викорчовувати пеньки тут недоцільно, бо разом із ними згорнеться весь родючий ґрунт, а на глибині 30 см під ним уже дрібна галька і каменюки (там колись було старе русло ріки Бистриця Солотвинська). Ця порада стала мені у нагоді – там, де не встигли розкорчувати територію, саджанці екзотів деревних порід прижилися краще, і ці дерева навіть зараз ростуть дуже добре.

З перших же хвилин спілкування з Юрієм Володимировичем мені на все життя запам'яталися його розсудливість, доброзичливість і високий лісівничий професіоналізм.

Я вже тоді зрозумів, що переді мною видатний лісівник і переконався у цьому на ділі у 1962-1964 рр., коли працював у Державному лісомисливському господарстві «Осмолода» лісничим Межеріцького лісництва в с. Старій Гуті. В 50-ті рр. Ю.В. Юркевич працював лісничим Гутянського лісництва. Усі згадували Юрія Володимировича, як спеціаліста, що мав справжній хист до використання нових технологій власних розробок. Він став ініціатором прогресивних методів лісорозведення, особливо у гірській місцевості, і це принесло чимало трудових здобутків лісівникам Прикарпаття.

У тому, що Юрій Володимирович людина далекоглядна, я переконався на власному досвіді. На кам'янистих розсипах Гутянського (Межиріцького) лісництва він створив лісові культури на площі 160 га, і лісівники, що з ним працювали, з гордістю говорили про це. Коли ж мені у своїй роботі доводилося заліснювати площі на кам'янистих розсипах, я завжди ходив оглядати і вивчати ділянки, створені під керівництвом Юрія Воло-

димировича. Основа методу полягала в тому, що саджанці висаджувалися між кам'яних брил у кошиках з ґрунтом і двома металевими прутами для закріплення. Робота була важка і кропітка, але успіх був нагородою за це.

Пізніше, Коли Юркевич був головним лісничим Надвірнянського лісокомбінату, а я – Солотвинського, ми часто зустрічалися на нарадах, семінарах з обміну досвідом. З початку 60-х рр. Юрій Володимирович одержав славу прихильника не лише рукотворної, а й первозданної природної краси. Цей романтичний порив до збереження заповідних куточків був притаманний йому увесь час, і скільки я знав його, стільки намагався наслідувати. Він казав, що стан заповідних об'єктів для нього як стан його власної душі.

Мені дуже запам'ятався семінар, організований Ю.В. Заціхою на базі Річанського лісництва Надвірнянського лісокомбінату. Там, з ініціативи Юркевича, вперше почали нарізати лісосіки головного користування з урахуванням домінуючих вітрів, а також застосовувати спільну розробку Юрія Володимировича і місцевого лісничого Володимира Васильовича Василюва при очищенні лісосік (щоб зменшити ерозію ґрунтів і покращити лісовідновлення) лісорубні рештки складали у спеціальні горизонтальні вали, і це стало основою очищення всіх лісосік у гірських лісництвах.

Неодноразово зустрічалися ми з Юрієм Володимировичем при закладанні Арборетуму «Діброва», там висаджували близько 600 видів порід. На початку 70-х рр він також створював дендрарій «Високогірний» у Бистрицькому лісництві, де також проходили випробування понад 400 видів і форм дерев та кущів. Ми обмінювалися досвідом, посадковим матеріалом екзотів хвойних і листяних порід.

Одним із яскравих спогадів стала нарада у «Прикарпатлісі». То був 1971 рік, і Юрій Володимирович якраз збирався на пенсію. Виступаючи перед нами, він сказав: «Ви ще молоді, у вас ще все попереду. Раджу вам якнайретельніше і якнайглибше засвоювати теоретичні засади лісівництва і не забувати про досвід лісівників-практиків. Успіху досягатимуть ті спеціалісти, що зможуть неупереджено оцінити ситуацію, оперативно відреагувати на вимоги дня в інтересах виробництва, держави, бо ліс – благодіяння Боже на землі».

В народі кажуть, що людина живе доти, поки її пам'ятають. Минають роки і століття, ми часто забуваємо тих, хто своєю працею і звитягою

звеличував свій народ, плекав природу, ліси для майбутніх поколінь. Ми і наші нащадки мусимо пам'ятати про цих людей. У моєму серці завжди житиме пам'ять про Юрія Володимировича Юркевича – великого українського лісівника.

Спогади Євгена Дмитровича АНІНА
лісничого Максимець-Глодищанського лісництва

Після закінчення лісогосподарського факультету в 1951 році я був прийнятий лісничим Максимець-Глодищанського лісництва Надвірнянського лісгоспу. Моїм безпосереднім начальником був старший лісничий Юркевич Юрій Володимирович.

Для відбудови зруйнованого під час війни народного господарства потрібно було багато деревини. В лісництві заготовляли її різні лісозаготівельні організації, кожна з яких хотіла одержати для рубки такі лісосіки, щоби було багато доброякісної деревини, і найменші затрати на її заготівлю, тобто якнайближче біля доріг. Але не всі ділянки, які знаходилися біля доріг, підлягали рубці. Ліси із цінних і рідкісних порід, а також на крутих схилах мали велике наукове і природоохоронне значення.

Це добре розумів Юрій Володимирович, який одержав високу кваліфікацію у вищому навчальному закладі Польської держави і перейняв любов до лісу і рідного краю від свого стрия Романа Юркевича, надлісничого Рафайлівського надлісництва. Але на той час природоохоронні ліси в Карпатах ще не виділили. Тому лісозаготівельні організації мали право рубати де попало і не одну цінну ділянку зрубали б, якби не Юркевич.

Пригадую такий випадок. Лісозаготівельникам дуже сподобався сосновий ліс в урочищі Бредулець, який починався зразу ж від дороги. Щоби його зрубати, настоював навіть райком партії, який у той час відповідав за виконання державного плану поставки лісу. Але цей ліс – незвичайний. Сосна в ньому – реліктова, тобто з давніх геологічних епох, росла там на голому камінні, тобто, ліс у Бредульці – наукового і природоохоронного значення. «Не дай Боже його зрубати!» - так постановив старший лісничий Юркевич. Але

над ним - райком партії, який наказує, щоби реліктовий ліс відвести до рубки. Не побоявся райкому Юрій Володимирович. Звернувся за допомогою до обласного управління лісового господарства і в обком партії. Так відвернули сокиру від надзвичайно цінного лісовою масиву.

Пізніше цей ліс обласна рада і уряд віднесли до природно-заповідного фонду, і зараз – це державний заказник «Бредулецький» з найбільшою площею сосни реліктової у Карпатах.

Важко виявилось заліковувати післявоєнні рани Карпат, заліснювати зруби на крутосхилах. Після рубки на таких зрубках ерозія повністю знищувала ґрунт, і оголювалось каміння. Хоч як би ми не старались відстоювати кожну цінну ділянку від замаху сокири, все ж споживацьке ставлення до лісу з боку лісозаготівельників і диктаторський тиск зверху часто були від нас і здорового глузду сильнішими. Нам нічого не залишалось, як шукати способів, щоби на голому камінні знову відтворити прекрасний ліс.

Тільки наполегливість, любов до природи, відданість своєму народові допомогли Юрію Володимировичу знайти правильний шлях. Спількування із старшими людьми, постійні зв'язки із науковими працівниками, експериментування на місці дали змогу розробити і впровадити методи заліснення ерозійних схилів, механізувати подачу ґрунту на ділянки лебідкою, застосовувати заліснення зрубів посівом насіння і посадкою сіянців без підготовки ґрунту, що було простіше і дешевше.

Юрій Володимирович розробив маркер і сконструював сіялку для посіву насіння на зруб, переробив меч Колесова і застосував його для посадки сіянців без розпушування ґрунту. Мені, як лісничому, було легко виконувати всі лісові роботи, бо я мав кваліфіковане керівництво з боку Юрія Володимировича і відчував постійну його підтримку. Між іншим, Юрій Володимирович дуже уважно ставився до працівників лісової охорони. Він багато вимагав, але прищеплював їм любов до лісу, допомагав і захищав їх.

Хоч роботи в лісництві було багато, зокрема щороку збільшувалися об'єми робіт щодо закладання нових розсадників, вирощування нових порід, будівництва шишкосушилок і насіннесховищ. Кваліфікований підхід до цих робіт Юрія Володимировича давав

гарні результати. Рани Карпат поступово загоювались, до нас приїжджали вивчати досвід («Народна воля», 2001 р.).

**Спогади Яреми Івановича ДУТЧИНА,
начальника відділу лісового господарства Надвірнянського лісокомбінату
(1970-1995)**

Юрій Володимирович Юркевич був надзвичайною людиною, людиною великої щирої душі і серця, патріот своєї батьківщини, висококваліфікований спеціаліст, якому за його багатогранну діяльність на лісівничій ниві давно треба було присвоїти високе звання “Заслужений лісівник України”. Однак більшовицький режим цінував тільки холуїв, які вихваляли їх існуючий на той час лад, а він не був членом партії і завжди казав правду у вічі.

На початку німецької окупації, працюючи в Солотвині надлісничим був активним агітатором серед молоді з питань організації добровольців у дивізію “Галичина”, де б молодь пройшла військовий вишкіл для подальшого створення у незалежній Україні боєздатної армії. З наближенням фронту до західних областей України він емігрував до Австрії, де працював його стрийко Роман Юркевич у системі лісового господарства. Якраз він виховував Юрія Володимировича після смерті його батьків та діда. Роман Юркевич працював надлісничим у с. Бистриця і користувався неабиякою повагою серед людей села. Юрій Володимирович розказував, що коли будували церкву у цьому селі, то не було кому встановити хрест на її куполі. Цю роботу виконав його стрийко, оскільки вирізнявся спортивною статуєю.

У перші повоєнні роки повернувся назад у Карпати, зокрема у м. Надвірну, де був організований Надвірнянський лісгосп. Віддав всього себе служінню лісу. Під його керівництвом був закладений постійний розсадник в колишньому Максимець – Глодищанському лісництві, де вирощували сіянці та саджанці всіх основних лісоутворюючих порід карпатського регіону. Саме тут вперше на Прикарпатті було вирощено посадковий матеріал гірської сосни для заліснення кам’яних розсіпів. Якраз у Надвірнянському лісгоспі під керівництвом Ю.В. Юркевича на території Максимець – Глодищанського лісництва, який очолював ліс-

ничий Анін Євген Дмитрович, почалось заліснення кам'янистих розсипищ на місцях, де ніколи не ріс ліс.

Юркевич Ю.В. дуже вболівав за долю лісу. Адже у повоєнні роки по-хижацькому винищувались карпатські ліси. Він першим повстав проти цього. Виступав з доповідями на нарадах, семінарах, публікаціями у пресі про неприпустимість бездушного використання лісових ресурсів, але влада була глуха. Тоді він вдався до іншого методу. Ним була обґрунтована необхідність надання цінним лісовим масивам пам'яток природи, а насадженням на крутих схилах із сильно щербенистими ґрунтами – лісів І групи, де рубки головного користування були заборонені законом. Вже при лісовпорядкуванні 1988 року ліси І групи разом з пам'ятками природи становили половину лісового фонду Надвірнянського лісгоспу.

Для зменшення поверхневого стоку води після дощів та запобігання ерозії ґрунтів після суцільних рубок на крутосхилах п. Юрієм був запропонований новий метод очистки зрубів складанням порубкових решток в горизонтальні вали, який набув широкого впровадження у виробництво. Цей метод був включений, також, у правила рубок в гірських умовах Карпат і застосовується донині.

Він дуже любив не тільки ліс, а й все те, що у ньому знайшло свою домівку: диких звірів й птахів, а в гірських річках та потоках – рибне різноманіття.

Пригадую випадок ...

Одного року Юркевич приїхав у справах у с. Бистрицю і провів цілий день у горах. Під вечір зійшов з гір у село. Тут його чекали, приготували вечерю, працівники лісопункту та лісництва. Бажаючи догодити Юрію Володимировичу та здивувати, наловили в річці форелі, засмажили її у сметанці. Вилов форелі був заборонений. Побачивши такі дари, добуті незаконним шляхом, він, будучи голодним (цілий день нічого не їв), не сказавши жодного слова, повернувся і поїхав у м. Надвірну, навіть не доторкнувшись до паруючих страв. Але хлопці зрозуміли все ...

Або ще...

Знаючи, що колись наші ліси заселяли зубри, він задумав повернути цей вид назад у Карпати. Адже про їхнє перебування тут свідчать літературні джерела та залишки назв лісових урочищ – Зубричний, Зуброватий. Після довгого листування з'явилась домовленість з працівниками Приоксько-терасного біосферного заповідника, який знаходиться в Ря-

занській області Росії щодо вільного розведення зубрів в умовах Надвірнянського лісокомбінату. Для попереднього обстеження майбутнього місця проживання звірів із заповідника приїхали науковці – кандидат біологічних наук добродій Заблодський та його асистентка. Звичайно, спочатку ми подалися в урочище Зубричний Зеленського лісництва. На галявині зробили привал і вирішили пообідати. За чаркою, якої Юркевич Ю. В. був великий противник, зав'язалась розмова про диких птахів, зокрема про глухарів (готурів), яких дуже любив Юрій Володимирович.

Дородій Заблодський почав вихвалитись, як, працюючи на теренах сибірської тайги, він полював на глухарів.

– Знаєте, Юрій Владимирович, вдоволь настрелявшись, готовили добытых глухарей прямо в лесу на костре, сначала чистили от перьев и внутренностей, обмазывали тушку глиной, перед этим посолив ее, и, добавив специй, окунывали всередину угасающего костра, жарили до готовности. Вы не представляете себе, какая это закуска до рюмки с водкой, одно объедение.

Я бачив, як очі Ю. Юркевича поблискували недобрими вогниками.

– А як готують добытого глухаря у Вас, Юрій Владимирович? – спитав науковець.

На це з іронією, якої не зауважив співрозмовник, відповів:

– Цю птицю у нас готують майже так само, але треба ще провести певну процедуру.

– Какою?

– Необхідно спеченому «глухарю» зв'язати ноги дратвою, знайти надвірну прибудову – свіжозбудований туалет зі смерекових дощок, забити рівно над «очком» у стелі цвях, на ньому підвісити прив'язану за ноги птицю. У такому вигляді вона повинна висіти три доби...

– А потом что? – приймаючи цю версію всерйоз, спитав росіянин.

– А тоді потрібно взяти ножиці і перерізати дратву...

– ???

Обличчя співрозмовника виражало якесь непорозуміння і здивування, а коли до нього дійшло, що над ним кепкують, він з потугою вимовив:

– Ну и шутник Вы, Юрій Владимирович!

А ми всі залились веселим сміхом...

До глибокої старості Юркевич підтримував зв'язки з працівниками лісу, цікавився що нового у системі лісового господарства, займався ви-

давничою діяльністю. У цей період він написав посібник для працівників лісового господарства «Дикі звірі і птахи Карпат», «Облік та обертання», дослідження «Бистриця - чарівна закутина Гуцульського краю», що його видав у 1999 році оргкомітет IX Міжнародного гуцульського фестивалю.

Спогади Тараса Миколайовича ОЛЕКСІВА,
*старшого наукового співробітника природного заповідника «Горгани»,
к. с.-г. н, член-кореспондента Лісівничої академії наук України*

У Надвірнянському лісокомбінаті я розпочав працювати у грудні 1959 року, спочатку десятником Бистрицького лісопункту, потім техніком-лісівником, помічником лісного Річанського лісництва. В листопаді 1966 року мене призначили лісничим Бистрицького лісництва. При призначенні Юрій Володимирович Юркевич сказав, що крім усіх лісогосподарських робіт, які я повинен виконувати в лісництві, на мене покладається ще й закладка високогірного дендрарію. Створити його в Надвірнянському лісокомбінаті запланували ще в серпні 1963 року керівники лісового господарства Івано-Франківської області П. П. Шмагун і П. А. Трибун. Ю. В. Юркевич запропонував закласти його в Бистрицькому лісництві, і вже у вересні цього року він, П. А. Трибун та лісничий цього лісництва В. С. Краузе підібрали для дендрарію 91,8 га площі. Згодом почали заготовляти насіння деревних інтродуцентів (породи дерев та кущів, які не є властивими регіону Карпат) та вирощувати посадковий матеріал. На підібраній площі почали створювати стежки, які потім стали границями секцій. Проблемаю було те, що замість проекту дендропарку була тільки дипломна робота, до того ж у ній була відсутня схема розташування порід на території. Але Юрій Володимирович на мої вагання відповів, що допоможе із плануванням.

І справді, навесні наступного року Юрій Володимирович приїхав у лісництво. Безпосередньо на місці майбутнього дендропарку професійно розповів, за якими принципами необхідно розміщувати інтродуценти на території. Потреби у кращому проекті для мене не було.

Але була в мене з Ю. Юркевичем тієї весни і одна неприємна розмова. Прибували машина за машиною із саджанцями для майбутнього

дендропарку. Недарма кажуть, що навесні для лісівника і ніч мала. Так воно сталося і зі мною. Навантаження з організації робіт на мене було значним. На посадці лісових культур працювало більше 500 робітників. Треба було всім дати роботу, розказати і перевірити. Із семи лісників і двох техніків, які були в штаті лісництва, не всі мали відповідну кваліфікацію, сумлінно ставились до роботи. Я дав розпорядження, щоб машини розвантажили, а саджанці прикопали у безпечному місці. Через два дні приїжджає Юрій Володимирович, а у деяких саджанців почало вже розпускатися листя. Він подивився на мене і якось зажурено вимовив: «А я сподівався...». І більше нічого не сказав. Мені було зрозуміло все. Наступного дня, прикопавши саджанці у спеціально викопане земляне сховище, доповів Юрію Володимировичу і запевнив, що тепер може вже знову на мене покладатися.

З того часу я зрозумів, що Юрій Володимирович свою роботу знає бездоганно і виконує її дуже сумлінно, вкладаючи туди всю свою душу. Вибачити він міг лише деякі тимчасові недоробки, які в майбутньому будуть виправлені. Але, коли йшлося про значні порушення у веденні лісового господарства, особливо про ті, які мали місце у післявоєнні роки, то Юрій Володимирович був людиною безкомпромісною. Цього він не прощав ні своїм підлеглим, ні іншим особам. Навіть відкрито й сміливо виступав проти таких дій з боку державних органів, не боячись можливих неприємностей.

У 1967 році у дендрарії було посаджено 15,9 тисяч саджанців 66-ти видів дерев й кущів. Державна комісія визнала початок закладки дендрарію задовільним, і Юрій Володимирович після цього домогся фінансування на продовження робіт. Вже на кінець 1971 року кількість видів збільшилося до 277.

У цьому році Ю. В. Юркевич досягнув пенсійного віку, але продовжував працювати у теплиці, вирішував питання облаштування території та озеленення. Він зобов'язався озеленити територію центральної садиби лісокомбінату площею 58 га, де швидкісними темпами розбудовувалися нові цехи. Мене перевели заступником директора з лісового господарства у Ворохтянський лісокомбінат, а з 1977 року я продовжив створювати дендрарій, повернувшись у Надвірнянський лісокомбінат на посаду інженера лісових культур. Продовжував консультації з Юрієм Володимировичем та іншими науковцями-дендрологами. Допомагав Юркевичу в озелененні території цехів, житлових будинків і дитячого садка „Квітка

Карпат“. З кожним роком у дендрарії збільшувалася кількість інтродуцентів. При лісовпорядкуванні площу збільшили до 124 га і в 1983 році Постановою РМ УРСР його затверджено пам'яткою природи загальнодержавного значення із присвоєнням назви: „Державний дендрологічний парк „Високогірний“.

Працюючи разом з Юрієм Володимировичем в Надвірнянському лісокомбінаті аж до 1994 року, коли він після досягнення 83-річного віку розрахувався з роботи і вийшов на пенсію, зустрічаючись із ним, я багато дізнався з його розповідей: про відмінності у веденні лісового господарства до 1939 року і опісля, про надмірне вирубування лісів у післявоєнні роки, про його дії на захист лісу і на покращення ведення лісового господарства тощо. Багато пропозицій Юркевич опублікував у своїх книжках і статтях, але багато його добрих справ є невідомі громадськості. Не всі знають про його сміливі виступи на захист карпатського лісу, наполегливу і послідовну роботу зі створення природоохоронних об'єктів, а особливо – природного заповідника „Горгани“, його науково-дослідну діяльність, яку він проводив в 50-х роках минулого століття. Про ці дії Юркевича я дізнався нещодавно з документів його архіву. У документах збереглися два його сміливі виступи, хоч, звісно, їх було набагато більше.

Наприклад, у 1951 році згідно з доведеним планом було зрубано у Надвірнянському лісгоспі п'ять розрахункових лісосік, тобто у п'ять разів більше, ніж науково обґрунтована норма. До цього року теж рубали більше норми, але тільки у 2,3-3,8 разів. На наступний 1952 рік колишнє Станіславське обласне управління лісового господарства запланувало п'ять розрахункових лісосік. Юрій Володимирович як новопризначений старший лісничий цього лісгоспу різко запротестував: „Як дотриматись термінів примикання лісосік? Де знайти лісосічний фонд без порушень „Правил відпуску лісу на корені в лісах СРСР“? Як не допустити у таких випадках оголення гірських схилів? Тим більше, що всюди кам'яністі ґрунти, які легко піддаються ерозії... В цьому відношенні лісгосп очевидно наштотується на порушення правил відпуску лісу. В таких умовах лісгосп не може відповідати за допущення порушень. Необхідно негайно перейти на розрахункову лісосіку, так як наслідки оголення гір, важкість закультивування, зміна кліматичних умов можуть нанести великих збитків народному господарству“. Хоча цей виступ був надто різким, але достатньо аргументованим, тому в управлінні зреагували на застороги

Юркевича і план рубки на 1952 рік все ж зменшили. Він перевищував розрахункову лісосіку тільки у 3,2 рази.

Ще сміливішим і також достатньо аргументованим був виступ Юрія Володимировича у березні 1957 року на нараді у Москві з питання вивчення, раціонального використання і охорони цінних рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин. У цьому виступі Юрій Юркевич детально охарактеризував стан охорони природи в Надвірнянському лісгоспі і в Карпатах в цілому за післявоєнні роки, навів ряд прикладів неправильного господарювання у лісі, які істотно погіршили природозахисні функції його, вніс багато пропозицій, які б докорінно покращили стан лісів у Карпатах.

Ю. В. Юркевич констатував: „Лісові масиви Надвірнянського лісгоспу... до возз'єднання західних земель належали польській державі і частково швейцарському акціонерному товариству. ... Рубки лісу проводилися приблизно в п'ять разів менше. Існувала велика кількість заповідників, цінних дач, пам'яток природи як в державних, так і в приватних лісах. ... Всі деревостани, які росли на кам'яних розсипах біля верхньої межі лісу, в складі яких була сосни кедрова європейська, звичайна реліктова, гірська і вільха зелена входили в склад охоронних лісів і були виключені з обороту рубки. Під державною охороною були також карпатські ендеміки, такі як рододендрон східнокарпатський, тирлич жовтий, едельвейс, гірський нарцис... В Рафайлівському лісництві існував заповідник канадської форелі... У повноводних гірських річках водилися цінні риби, особливо форель (пеструг). Тільки на території Надвірнянського лісгоспу було два форельних розплідники, з яких щорічно у верхів'я річок випускали велику кількість малька... На даний час картина різко змінилася. Тис – цінна і рідкісна деревна порода на території Надвірнянського лісгоспу вже не зустрічається. Модрина польська вирубана. Залишилась ділянка реліктової сосни в Зеленському лісництві, але і вона віднесена до другої групи лісів, тобто включена до рубки. Деревостани, які ростуть на кам'яних розсипах біля верхньої межі лісу і мають у своєму складі сосни кедрову європейську, гірську і звичайну реліктову і які є природозахисними, не переведені до першої групи лісів і незабаром можуть бути зрубані. У результаті ерозійних процесів розширяться площі кам'яних розсипів та знизиться верхня межа лісу. В теперішній час ми є свідками перших у Карпатах сельових потоків (1955 рік), великих сповзань ґрунту площею біля 10 гектарів, небувалих наводнень. Річки постійно

міліють... Олень карпатський стає рідкістю, козуля в горах вже не зустрічається... Рідкісною є видра, а норка взагалі зeszла... Кількість форелі в річках щорічно зменшується... Всі розплідники форелі під час війни були знищені, ніхто не турбується про їх відновлення, по гірських річках проводиться круглорічне трелювання лісу. Річки захаращені відходами лісорозробок. Нафтопром засмітив ріку Бистрицю у її нижній частині на відстані 60 км»

Юрій Юркевич рекомендує: „Об’єм рубок лісу зменшити у декілька разів, природоохоронні ліси перевести в першу групу і виключити з обороту рубки, взяти на облік цінні ділянки лісу, реліктові й ендемічні рослини і створити заповідники... У Карпатах полювання і риболовля повинні бути тільки спортивними. Доведення заготівельним конторам плану заготівлі хутрових та інших лісових тварин потрібно відмінити. Функції щодо ведення мисливського господарства та полювання передати лісгоспам. Створити державну службу штатних інспекторів, котрі проводили б контроль за веденням мисливського господарства... Мобілізувати громадськість, молодь для охорони цінностей природи, виступати по радіо, публікувати статті в газетах, видавати художні брошури, плакати, альбоми, календарі, марки, листівки, випускати кіножурнали...“

Його виступ мав надзвичайно позитивний наслідок. Після цієї наради та подібної наради у Львові у тому ж році, де Ю. В. Юркевич ще більше конкретизував свої пропозиції, природоохоронна робота в Карпатському регіоні значно похвалася. Це і послужило збереженню лісів на крутосхилах, кам’янистих ґрунтах і під вершинами гір. Дозволило значну частину цих фрагментів віднести до першої групи лісів. В 1959 році таких лісів було вже по Надвірнянському лісгоспу 14,3 тис. га, що становило 20,7 відсотків від загальної площі лісгоспу.

З того часу почали створювати природоохоронні об’єкти. За поданням Ю. Юркевича Івано-Франківська обласна Рада народних депутатів своїм рішенням відносить до природозаповідного фонду по Надвірнянському лісгоспу перші вісім пам’яток природи площею 2 300,5 га.

Хоч об’єм рубок головного користування з утворенням лісокомбінатів зменшили до розрахункової лісосіки, зате значно зросли об’єми рубок проміжного користування, які згідно з лісовим законодавством призначалися для вибірки вітровоальної, вітроломної, сухостійної та іншої пошкодженої деревини, а також для догляду за молодим лісом. Оскільки лісокомбінати стали комплексними лісовими підприємствами, у функцію

яких, крім ведення лісового господарства входила також заготівля деревини і випуск з неї готової продукції, їх роботу, в основному, оцінювали за об'ємом випущеної товарної продукції. Проміжні рубки залишалися тим резервом, за рахунок якого можна було нарощувати виробництво. До рубок проміжного користування часто відносили ще й суцільні рубки, знаходячи для цього різні аргументи, щоби якось узаконити ці дії. Траплялися випадки, коли для рубки відводили крім пошкоджених ще й здорові дерева. Дійшло до того, що об'єм проміжних рубок лісу перевищував об'єм головних. З цим злом Ю. В. Юркевичу доводилося постійно боротися. Він вимушений був шукати шляхів і нагоди, щоби ділянки цінних лісів, які чудом збереглися, вилучати з лісокористування і відносити у природоохоронні категорії і заповідні об'єкти. Пам'ятаю, що на нарадах з лісничими Юрій Володимирович постійно наголошував, щоби ми детально обстежували ліси й ділянки, котрі мають природоохоронне значення, представляти керівництву лісокомбінату для подальшого надання статусу природоохоронних об'єктів.

Він звертав, також, увагу на старовікові деревостани, які мають пралісовий характер, з метою віднесення їх до еталонних лісів. Таким чином, з кожним роком кількість і площа природоохоронних об'єктів збільшувалися, і в 1995 році, тобто в рік утворення на базі лісів лісокомбінату Надвірнянського держлісгоспу, число їх стало вже 97, а площа 6 196 га, що складало 11,2 відсотка від площі лісгоспу. Це був найбільший показник у порівнянні з іншими лісгоспами Івано-Франківської області.

Будучи вже на пенсії, Юрій Володимирович розробив проект Горганського заповідного лісництва площею 5 403 га, який був затверджений рішенням Надвірнянського райвиконкому у 1974 році і узаконений лісовпорядкуванням у 1978 році. До його складу ввійшли найбільш цінні ліси частини Горганського хребта на території чотирьох існуючих лісництв, і на основі Горганського лісництва в 1996 році був створений природний заповідник „Горгани“ площею 5 344,2 га.

Останніми роками він часто жартував: „Не помру, поки не буде створений Горганський заповідник“. І, Богу дякувати, це сталося ще за його життя. Коли він про це дізнався, то дуже зрадів і з радості аж вигукнув: „Нарешті збулась моя мрія: гордість скелястих горганських гір – сосна кедрова європейська (кедрина) нарешті одержала державну опіку“. Таким чином, кедрина стала символом природного заповідника „Горгани“ і його теперішнє завдання оберігати та розширювати її ареал.

Юрій Володимирович не мав вченого ступеня, але за рівнем інтелекту він не поступався і багатьом дипломованим науковцям. Його освіченість, ерудиція, інтелігентність притягувала кожного, хто з ним працював і хто з ним спілкувався. Він був відомий не тільки виробничникам лісогосподарських підприємств, але й багатьом вченим. Недарма Надвірнянський лісгосп був базою наукових досліджень. Юрій Володимирович і сам брав активну участь у цих дослідженнях, був надзвичайно активним новатором у веденні лісового господарства. Його методи нарізання лісосік, створення лісових культур посівом насіння сконструйованою ним сіялкою та посадкою сіянців восени без підготовки ґрунту переробленим ним мечем Колесова, очистки зрубів складанням порубкових решток в горизонтальні вали, інвентаризації фауни тощо швидко поширилися по всіх лісгоспах Карпатського регіону. Ці новаторства описані в його книжках і статтях.

Навіть, працюючи вже у пенсійному віці над озелененням центральної садиби лісокомбінату, дитячого садка „Квітка Карпат“ та інших об’єктів, Юрій Володимирович без ніяких проектів, як кажуть, „на ходу“ міг придумувати різні архітектурні і декоративні композиції. Це клумби різних розмірів, рабатки, „вічноквітучі“ декоративні групи дерев і кущів, кам’яні гірки, „карпатарії“, вертикальне озеленення стін і колон тощо, де старався застосовувати не тільки інтродуковані види, але й види місцевої флори, надаючи їм у різних композиціях декоративного вигляду. Він казав, що і камінь треба виставляти лицем до людей. А коли його запитували, де ж лице у каменя, він відповідав, що та сторона є лицевою, котра в природі була повернута до сонця й поросла лишайником.

Ю. В. Юркевич брав участь у багатьох наукових дослідженнях. У 50-роках минулого століття проблемним питанням було заліснення зрубів, які утворилися після рубки лісу на стрімких схилах. Ґрунт з таких ділянок у тій чи іншій мірі змивало паводковими і дощовими водами і в результаті такої ерозії зруби перетворювалися на кам’яні розсипи. У 1955 році Юрій Володимирович разом з директором Карпатської лісової дослідної станції П. С. Пастернаком і аспірантом Є. М. Бакаленком вперше для Карпат розпочали експерименти по залісненню таких кам’яних розсипів, а в 1956 році – по залісненню природних кам’яних розсипів, які утворилися під час льодовикового періоду.

Розроблені ними методи заліснення кам’яних розсипів з того часу почали застосовувати у всіх карпатських лісгоспах, а потім - лісокомбіна-

тах. Ці методи демонструвалися на Всесоюзній виставці досягнень народного господарства і були відзначені державною нагородою.

Того ж року разом з професором Харківського сільськогосподарського інституту Д. В. Воробйовим Ю. В. Юркевич досліджує типи лісу, а у 1956 році разом з ботаніком Є. М. Кондратюком – різницю між смерекою звичайною (*Picea abies* (L.) Karst.) та смерекою гірською (*Picea montana* Schur.). На жаль, результати цих досліджень під його іменем відсутні. В архіві збереглися тільки дослідження розміру шишок цих двох видів. Було встановлено, що середня довжина шишки гірської смереки дорівнювала 93,7 мм, а звичайної – 120,8 мм, насіння з шишок смереки гірської здобувається легше і при меншій температурі, ніж із шишок смереки звичайної.

До Ю. В. Юркевича зверталися наукові установи для написання відгуків на проекти наукових положень, інструкцій тощо. Так, у 1957 році вчений секретар відділу лісівництва і агролісомеліорації Всесоюзної академії сільськогосподарських наук К. Абрамович направляє Юрію Володимировичу на рецензію проект основних положень „Про зміст і завдання лісовпорядкування“. У проєкті передбачалося відмінити складання по кожному лісogосподарському підприємству перспективних планів організації і розвитку лісового господарства, обмежуючись тільки інвентаризацією лісів, а функції перспективного планування передати лісгоспам; визначення стану стиглості лісу проводити не від віку, як це було раніше, а від середнього діаметру деревостану, пояснюючи це необхідністю швидкісного вирощування деревостану методами господарської діяльності лісгоспів.

Юрій Володимирович засудив такий підхід до завдань лісовпорядкування, відмітивши, що в лісгоспах таке лісовпорядкування приведе до анархії. До обов'язків лісовпорядкування має входити не тільки інвентаризація лісу, хоч вона є обов'язковою, але й визначення науково-обґрунтованими методами розрахункової лісосіки по кожному лісгоспу окремо. В іншому випадку на об'єм відпуску лісу можуть впливати суб'єктивні чинники. Крім цього, лісовпорядкування повинне виділяти ділянки лісу, які виконують природоохоронні функції, до першої групи лісів, оформляючи їх відповідними постановами уряду.

Положення про те, що визначення стиглості деревостану за середнім діаметром підвищить продуктивність лісів є хибним, так як продуктивність деревостанів залежить не від методів таксації, а від ґрунтово-

кліматичних умов. Тому лісовпорядкування необхідно проводити на основі лісової типології (яка в цей час в Карпатах почала впроваджуватися), а таксація лісу повинна ґрунтуватися на місцевих таблицях росту.

Того ж року Ю.В. Юркевич взяв участь у написанні „Інструкції по переводу лісових культур у покриту лісом площу у держлісфонді УРСР“, а у 1958 – на основі великої кількості експериментальних даних проводить перевірку сортиментних таблиць Д. П. Логутова по смереці звичайній та знаходить у них багато неточностей.

Ю. В. Юркевич пише також відгуки на автореферати дисертацій, направляє в інститут мовознавства Академії наук УРСР рекомендації, як правильно називати смереку звичайну і ялицю білу, бере активну участь у громадському житті Надвірнянщини, як незмінний голова районного товариства охорони природи від 1946 до 1971 року. Та і в інших питаннях він не відмовляв, а охоче ділився своїм досвідом з усіма, хто до нього звертався. Тому його часто називали вчителем.

Навіть П.П. Шмагун, який з 1950 по 1959 роки очолював колишнє Станіславське обласне управління лісового господарства, тобто був безпосереднім начальником Ю. В. Юркевича, теж називав Юрія Володимировича вчителем. Ось як описує це зізнання П. А. Трибун: „В одному з листів до мене П. П. Шмагун пише: „Досконале пізнання карпатського лісу відбулось тоді, коли я познайомився і почав спілкуватися з неперевершеним знавцем карпатського лісівництва, чудовою й милою моєму серцю людиною – Юрієм Володимировичем Юркевичем. Його я вважаю своїм вчителем гірського лісівництва“.

А для мене Юрій Володимирович був не тільки Вчителем, але також ніби батьком, бо не тільки по виробництву міг порадити, але й давав раду у різноманітних життєвих ситуаціях, навіть у складних.

То ж нехай ніколи не згасає пам'ять про Юрія Володимировича Юркевича – неперевершеного знавця карпатського лісівництва, палкого захисника природи, Вчителя та милої серцю Людини.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Гірська стежка життя Юрія Юркевича (біографічний нарис).....	7
Основні наукові та науково-популярні праці Ю.В. Юркевича	20
Юрій Юркевич у серцях друзів та колег:	
- спогади І.Ф. Калущого, голови Івано-Франківської обласної організації Товариства лісівників України, д.с.-г.наук, професора	23
- спогади А.М. Гаврусевича, директора УкрНДІ гірліс ім. П.С. Пастернака (1984-1995), к. с.-г наук.....	34
- спогади М.Д. Ільчишина, начальника відділу лісового господарства об'єднання „Прикарпатліс“ (1984-1996)	38
- спогади Г.С.Ткачука, інженера лісових культур об'єднання „Прикарпатліс“ (1959-1986).....	40
- спогади Р.Д. Лінінського, директора Надвірнянського лісокомбінату (1975-1995).....	41
- спогади А.Й. Островського, заступника директора з лісового господарства лісокомбінату „Осмолода“ (1964-1981).....	44
- спогади Г.П. Вініцьковського, заступника директора з лісового господарства Солотвинського лісокомбінату (1970-1995).....	46
- спогади Є.Д. Аніна лісничого Максимець-Глодищанського лісництва.....	49
- спогади Я.І. Дутчина, начальника відділу лісового господарства Надвірнянського лісокомбінату (1970-1995).....	51
- спогади Т. М. Олексіва, старшого наукового співробітника природного заповідника «Горгани», к. с.-г наук	54

Науково-популярне видання

Лісівник Юрій ЮРКЕВИЧ: життя, віддане КАРПАТАМ

Forester Yuri Yurkevych:
a Life Donated to the Carpathians

Ідея створення книги: *Тарас Олексів*

Керівник проекту: *Богдан Проць*

Концепція книги: *Богдан Проць, Уляна Міскевич*

Упорядники: *Богдан Проць, Уляна Міскевич*

Збір, обробка матеріалів: *Тарас Олексів, Надія Черниш,
Уляна Міскевич, Леся Осташук*

Написання розділів (крім спогадів): *Тарас Олексів,
Богдан Проць, Уляна Міскевич*

Редакція: *Богдан Проць, Уляна Міскевич, Тарас Олексів*

Рецензування: *Микола Чернявський, Оксана Станкевич-Волосянчук*

Редагування тексту: *Наталія Михалків*

Дизайн та верстка: *Ігор Дикий*

Підп. до друку 25.02.2011. Формат 64x90/16
Папір крейд. Друк офс. Гарнітура Times New Roman
Ум. друк. арк. 4,27.
Зам. № 8234

Видавництво ТзОВ “Гриф Фонд”
79039, м. Львів, вул. Шевченка, 31
E-mail: griffond@utel.net.ua
Свідоцтво про державну реєстрацію:
сер. ДК № 1391 від 11 червня 2003 р.

Віддруковано: ТзОВ “Гриф Фонд”

